

รายงานการศึกษากลุ่ม
(Group Project)

เรื่อง การเตรียมความพร้อมของไทยต่อภัยคุกคาม
จากข่าวปลอม: กรณีศึกษาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา

จัดทำโดย กลุ่มที่ 2 รุ่นที่ 16

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 16 ปี 2568
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Project)

เรื่อง การเตรียมความพร้อมของไทยต่อภัยคุกคามจากชาวปลอม:
กรณีศึกษาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา

จัดทำโดย กลุ่มที่ 2 รุ่นที่ 16

1. นางสาวนิสาพร	วิบูลย์จันทร์
2. นายภัทรพงศ์	พุ่มผลิก
3. นายภาคภูมิ	ตันธนศรีกุล
4. นางสาวสุทธาทิพย์	วาทีตต์พันธุ์
5. เรือตรีปิยะพันธุ์	อติแพทย์
6. นายต่อศักดิ์	จันทร์เพียร
7. นางเมริกา	สีวะรา
8. นางสาวนาวินี	พลายน้อย
9. นายศร	จิตรธรรมพฤษ
10. นางสาวพิมพ์พร	เนตรพุกกณะ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 16 ปี 2568
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ

เอกสารรายงานการศึกษากลุ่มนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูตเชิดเกียรติ อัตถากร)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ดร.ธนวิชญ์ จินดาประดิษฐ์)

ที่ปรึกษา

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานการศึกษาฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์ “ภัยคุกคามจากข่าวปลอม” ในบริบทความขัดแย้งไทย-กัมพูชา ซึ่งมีแนวโน้มทวีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น โดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งในมิติการค้าชายแดน การลงทุน ความรู้สึกชาตินิยมของประชาชนสองประเทศ ตลอดจนภาพลักษณ์ของไทยในเวทีนานาชาติ

ภัยคุกคามจากข่าวปลอมดังกล่าวมีลักษณะเป็น “ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร” (Information Operation: IO) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม เสริมสร้างความชอบธรรมแก่ฝ่ายตน และบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม อันสะท้อนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความขัดแย้งจากการใช้กำลังทางทหาร มาเป็น “สงครามข้อมูลข่าวสาร” ทั้งนี้ รายงาน World Economic Forum Global Risks Report 2025 ได้จัดอันดับ “ปัญหาข่าวปลอม” เป็น “ความเสี่ยงระดับโลก” ลำดับที่ 4 ในปี 2568 พร้อมคาดการณ์ว่าจะไต่ขึ้นเป็นอันดับ 1 ในช่วงระยะสั้น (2 ปีข้างหน้า) และยังคงอยู่ใน 1 ใน 5 ความเสี่ยงสำคัญของโลกในระยะยาว (10 ปีข้างหน้า)

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้เลือกกรณีข้อพิพาทไทย-กัมพูชาเป็นกรณีตัวอย่าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ผลกระทบของข่าวปลอมต่อความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ (2) ประเมินข้อจำกัดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังขาดความชัดเจน เปิดช่องให้มีการตีความอย่างกว้างขวาง และอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนข้อจำกัดของกลไกภาครัฐที่ยังดำเนินงานแบบแยกส่วน ขาดความรวดเร็วและประสิทธิภาพ (3) ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศและกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่สามารถปรับใช้กับบริบทไทย โดยเฉพาะจากกรณีของไต้หวัน เยอรมนี สิงคโปร์ และสหภาพยุโรป ซึ่งเน้นความรวดเร็วในการตอบสนองความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-สื่อ-ประชาชน และการส่งเสริม ความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) และ (4) เสนอแนวทางเชิงรุกของไทยในการป้องกันและรับมือกับข่าวปลอม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยครอบคลุมทั้งมิติภายในประเทศและความสัมพันธ์ทวิภาคี

โดยสรุป รายงานฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการปัญหาข่าวปลอมจำเป็นต้องอาศัย การบูรณาการเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ในหลายระดับ ได้แก่ กฎหมาย เทคโนโลยี การศึกษา และความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ คงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทวิภาคีไทย-กัมพูชา และเสริมสร้างภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือของไทยในเวทีโลก ข้อเสนอแนะที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประเทศไทยในการรับมือกับปัญหาข่าวปลอมได้อย่างทันท่วงที และรักษาผลประโยชน์ของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำรายงานการศึกษานี้ คณะผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา เอกอัครราชทูต เขตเกียรติ อุตสาหกรรม อย่างยิ่ง ที่กรุณาใช้เวลาเพื่อให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางการศึกษา รวมทั้งการให้แหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เป็นผลให้คณะผู้เขียนสามารถจัดทำรายงานการศึกษานี้จนแล้วเสร็จ

ขอขอบพระคุณ เอกอัครราชทูต เกียรติคุณ ชาติประเสริฐ และ ดร. ธนาวิชัย จินดาประดิษฐ์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท แอทไวส์คอนซัลติ้ง จำกัด อาจารย์ที่ปรึกษาการจัดทำรายงานการศึกษากลุ่ม (Group Project: GP) ที่ได้เล่าประสบการณ์ ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ทั้งในทางปฏิบัติและเชิงทฤษฎี เพื่อให้หัวข้อการจัดทำรายงานการศึกษานี้เป็นรูปธรรมและมีประโยชน์

ขอขอบพระคุณ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านของสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ ที่ได้ให้การสนับสนุนและดูแลคณะผู้จัดทำรายงานทุกท่านเป็นอย่างดี

ท้ายที่สุด ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของกระทรวงการต่างประเทศในอนาคต ทั้งในด้านการจัดการชาวพลคม และการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

คณะผู้จัดทำ กลุ่มที่ 2

กันยายน 2568

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
บทที่ 1 ภูมิหลังและสภาพของปัญหา	1
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 กรณีความขัดแย้งไทย-กัมพูชา	4
1.3 ความพยายามของไทยในการแก้ไขปัญหา	5
1.4 ดัชนีชี้วัดความสามารถด้านการท่องเที่ยว (TTDI 2024) และข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง	6
บทที่ 2 การคาดการณ์ปัญหาของประเทศไทยในอนาคต	7
2.1 ด้านความมั่นคง/การเมือง	7
2.2 ด้านเศรษฐกิจ	8
2.3 ด้านสังคม	8
2.4 แนวโน้มปัญหาข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือน	9
บทที่ 3 แนวทางการแก้ปัญหา และ/หรือการพัฒนา	11
3.1 กรอบกฎหมาย	11
3.2 แนวปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศและความร่วมมือที่มีอยู่	15
บทที่ 4 การนำเสนอแนวทางแก้ไขสู่การปฏิบัติ	18
4.1 ข้อเสนอแนะระยะสั้น	18
4.2 ข้อเสนอแนะระยะยาว	21
4.3 การสร้างความไว้วางใจ	26
4.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำแนวทางนำไปปฏิบัติ	28
4.5 บทสรุป	31
บทที่ 5 สรุปในภาพรวม	32
บรรณานุกรม	35
ภาคผนวก	38
คณะผู้จัดทำ	44

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 ประเด็นความเสี่ยงของโลกในปี 2568	2
แผนภูมิที่ 2 ประเด็นความเสี่ยงของโลกในระยะสั้น (อีก 2 ปี ข้างหน้า) และระยะยาว (อีก 10 ปี ข้างหน้า)	3

บทที่ 1

ภูมิหลังและสภาพของปัญหา

1.1 ความเป็นมา

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ อันเป็นผลจากการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและการแพร่ขยายของสื่อสังคมออนไลน์ แม้ปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเอื้อประโยชน์ต่อการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างรวดเร็วและทั่วถึง แต่ก็ได้เปิดช่องให้เกิดการแพร่กระจายของ “ข่าวปลอม” อย่างกว้างขวาง ทั้งข่าวที่ถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีพื้นฐานความจริง (Fake News) ข้อมูลผิดพลาด (Misinformation) และข้อมูลเท็จ (Disinformation)

ปัญหาข่าวปลอมได้กลายเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ส่งผลกระทบในหลายมิติ ได้แก่

- 1) ความมั่นคงของรัฐ-บ่อนทำลายความไว้วางใจของประชาชนต่อสถาบัน และกลไกการบริหารประเทศ
- 2) ความสงบเรียบร้อยของสังคม-ก่อให้เกิดความแตกแยก กระตุ้นความขัดแย้งภายใน
- 3) เศรษฐกิจและผลประโยชน์ของชาติ-ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนและภาคธุรกิจ
- 4) ภาพลักษณ์ระหว่างประเทศ-บั่นทอนความน่าเชื่อถือและส่งผลกระทบต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ

รายงาน World Economic Forum Global Risks Report 2025 จัดอันดับข่าวปลอมเป็น “ความเสี่ยงระดับโลก” อันดับที่ 4 ในปี 2568 และคาดการณ์ว่าในระยะสั้น (อีก 2 ปีข้างหน้า) จะขึ้นเป็นอันดับ 1 ของโลก และในระยะยาว (อีก 10 ปีข้างหน้า) จะยังคงติด 1 ใน 5 ความเสี่ยงสำคัญ (แผนภูมิที่ 1 และ 2)¹

¹ World Economic Forum. World Economic Forum Global Risks Report 2025 20th Edition Insight Report. 2025: 15 และ 44.

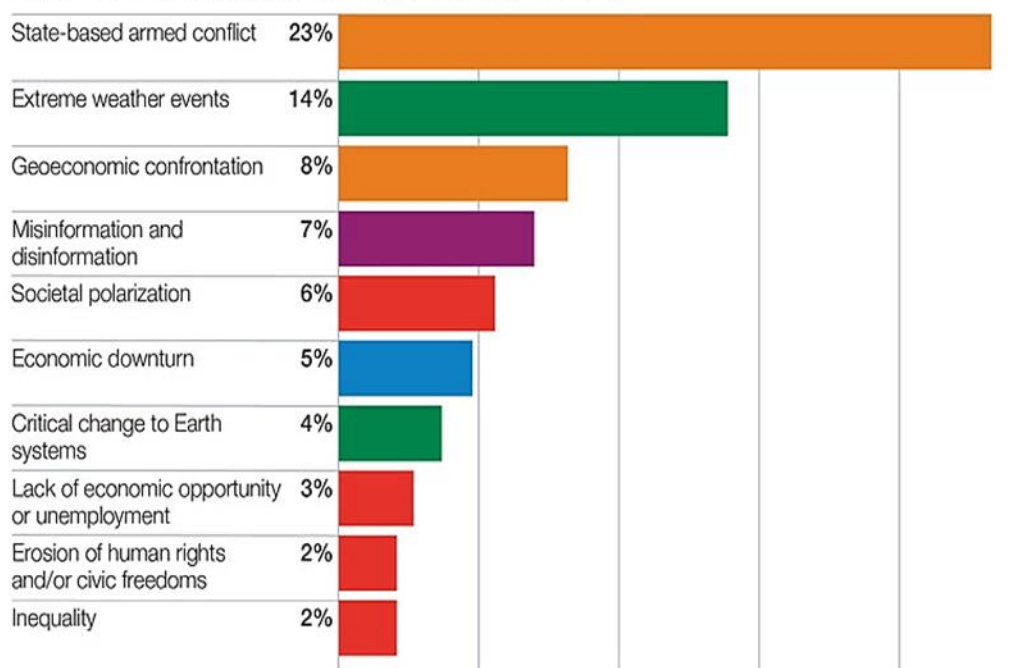
Global Risks Report 2025

Current Risk Landscape

Please select one risk that you believe is most likely to present a material crisis on a global scale in 2025.

Top 10 risks selected by respondents (Share of respondents %)

Risk categories ● Economic ● Environmental ● Geopolitical ● Societal ● Technological

Source: World Economic Forum, Global Risks Perception Survey 2024-2025

แผนภูมิที่ 1 ประเด็นความเสี่ยงของโลกในปี 2568

Global Risks Report 2025

Global risks ranked by severity

Please estimate the likely impact (severity) of the following risks over a 2-year and 10-year period.

Short term (2 years)

1 st	Misinformation and disinformation
2 nd	Extreme weather events
3 rd	State-based armed conflict
4 th	Societal polarization
5 th	Cyber espionage and warfare
6 th	Pollution
7 th	Inequality
8 th	Involuntary migration or displacement
9 th	Geoeconomic confrontation
10 th	Erosion of human rights and/or civic freedoms

Long term (10 years)

1 st	Extreme weather events
2 nd	Biodiversity loss and ecosystem collapse
3 rd	Critical change to Earth systems
4 th	Natural resource shortages
5 th	Misinformation and disinformation
6 th	Adverse outcomes of AI technologies
7 th	Inequality
8 th	Societal polarization
9 th	Cyber espionage and warfare
10 th	Pollution

แผนภูมิที่ 2 ประเด็นความเสี่ยงของโลกในระยะสั้น (อีก 2 ปี ข้างหน้า) และระยะยาว (อีก 10 ปี ข้างหน้า)

นอกจากนี้ World Economic Forum ยังได้นิยามและจำกัดความของประเภท ข่าวปลอม ดังนี้

ศัพท์และนิยาม	ความถูกต้องของข้อมูล	เจตนา	ลักษณะการนำเสนอ	ตัวอย่าง
Fake News ข่าวที่ถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีพื้นฐานความจริง	เท็จทั้งหมด	มีเจตนาร้าย เพื่อหวังผลประโยชน์	เป็นส่วนหนึ่งของ disinformation และมีลักษณะเลียนแบบข่าวจริง	ข่าวส่วนใหญ่ที่ปรากฏในช่วงสถานการณ์ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา
Misinformation ข้อมูลผิดพลาด	ผิดพลาด	ไม่มีเจตนาร้าย ไม่ตั้งใจ ผู้เผยแพร่อาจเชื่อว่าข้อมูลนั้นเป็นจริง	อาจดูเสมือนจริง	แชร์ข่าวลือเรื่องสุขภาพที่ไม่ผ่านการตรวจสอบ
Disinformation ข้อมูลเท็จ	เท็จโดยเจตนา	มีเจตนาร้าย ตั้งใจหลอกลวง เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม	มีเป้าหมาย เฉพาะ	การสร้างบัญชีปลอมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ทั้งนี้ ภัยคุกคามจากข่าวปลอมเหล่านี้มีลักษณะเป็น “ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร” (Information Operation: IO) ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม เสริมสร้างความชอบธรรมแก่ฝ่ายตน และบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่าย ตรงข้าม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของความขัดแย้งจากการใช้กำลังทางทหารมาเป็น “สงครามข้อมูลข่าวสาร”

1.2 กรณีความขัดแย้งไทย-กัมพูชา

กรณีความขัดแย้งไทย-กัมพูชาเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการใช้ข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทูต เพื่อสร้างกระแสชาตินิยมและปลุกเร้าอารมณ์ของประชาชน ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่

1) เหตุการณ์ปี 2546

ข่าวปลอมเกี่ยวกับคำพูดของดาราสาวไทย “สุนันท์ คงยิ่ง” ที่ถูกบิดเบือนจนก่อให้เกิดการจลาจลในกรุงเทพมหานคร นำไปสู่การเผาสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเทพมหานคร และธุรกิจไทยในกัมพูชา

2) เหตุการณ์ปี 2551-2554

ความขัดแย้งกรณีขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก มีข่าวปลอมเกี่ยวกับการรุกราน การปิดด่าน และการใช้กำลังทหาร สร้างบรรยากาศความไม่ไว้วางใจและทำให้กระบวนการเจรจาล่าช้า

3) สถานการณ์ปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ 2568-ปัจจุบัน)

มีการเผยแพร่ข่าวปลอมต่อเนื่อง เช่น การกล่าวหาว่าไทยโจมตีพลเรือน ใช้สารพิษ หรือละเมิดข้อตกลงหยุดยิง โดยหลายกรณีนำภาพเหตุการณ์จากต่างประเทศมาตัดต่อเพื่อบิดเบือนความจริง

ข่าวปลอมเหล่านี้ได้กระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมของประชาชนทั้งสองฝ่าย เพิ่มความตึงเครียดทางการเมือง และถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างแรงสนับสนุนทางการเมืองภายในประเทศ

1.3 ความพยายามของไทยในการแก้ไขปัญหา

ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้พยายามแก้ไขปัญหาข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนในหลายระดับ ได้แก่

1) ระดับกฎหมายและนโยบาย

- การบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

- การกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการป้องกันภัยจากข้อมูลข่าวสาร

2) ระดับหน่วยงานและกลไกปฏิบัติ

- การจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center) ภายใต้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ตั้งแต่ปี 2562

- การประสานงานกับหน่วยงานและสื่อมวลชนเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและลดการแพร่กระจายของข่าวปลอม

3) ระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ

- การเข้าร่วมหารือในกรอบความร่วมมืออาเซียนด้านความมั่นคงไซเบอร์และการสื่อสารมวลชน

- การหารือทวิภาคีกับกัมพูชาเพื่อลดความเข้าใจผิดจากข่าวสาร โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญได้หารือตรวจสอบข่าวกับกระทรวงข่าวสารกัมพูชาเป็นระยะ ๆ ในกรณีที่มีสถานการณ์ความขัดแย้งบนสื่อโซเชียล นอกจากนี้ สมาคมนักข่าวของทั้งสองประเทศมีความร่วมมือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน และเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้ง ก็ได้ออกแถลงการณ์ร่วม เช่น กรณีการประกวด Miss Grand International ที่กรุงพนมเปญ เมื่อเดือนตุลาคม 2567 ซึ่งสามารถลดความตึงเครียดบนสื่อโซเชียลได้

อย่างไรก็ดี ข้อจำกัด คือ มาตรการเหล่านี้ยังเผชิญกับความท้าทาย เช่น ความรวดเร็วของการเผยแพร่ข่าวปลอม ความซับซ้อนของเทคนิคการตัดต่อ การขาดทรัพยากร และความร่วมมือที่ไม่เป็นเอกภาพ จึงยังไม่สามารถสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพและทันต่อสถานการณ์ได้

1.4 ดัชนีขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยว (TTDI 2024) และข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง

ข่าวปลอมที่เกิดขึ้นในกัมพูชามักนำเสนอในลักษณะ “ฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ” หรือ “เหยื่อ” เพื่อสร้างความชอบธรรมต่อการดำเนินท่าทีทางการทูตและการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ นอกจากนี้ กัมพูชายังพยายามใช้ข่าวปลอมบางกรณีเป็นเครื่องมือโน้มน้าวประชาคมระหว่างประเทศ ให้มองเห็นว่าไทยเป็นฝ่ายรุกรานหรือใช้มาตรการที่ไม่สอดคล้องกับหลักการตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ

ทัศนคติของสังคมกัมพูชา มีความอ่อนไหวต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตยและเขตแดน โดยเฉพาะเมื่อเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับไทย จึงมีแนวโน้มที่จะเชื่อและขยายการเผยแพร่ข่าวปลอมที่สะท้อนภาพว่า ไทยเป็นผู้คุกคามหรือกระทำการไม่เป็นธรรมต่อกัมพูชา ทัศนคตินี้ทำให้รัฐบาลกัมพูชาสามารถใช้มาตรการ “ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร” (Information Operation: IO) ได้โดยได้รับการยอมรับจากสาธารณชน

ในระดับนานาชาติ กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์ “การชี้แจงและโน้มน้าว” (clarification & persuasion) โดยไม่เพียงแต่ปฏิเสธว่ามีข่าวปลอมจากฝ่ายกัมพูชา แต่ยังพยายามนำเสนอข้อเท็จจริงในเชิงที่เอื้อต่อท่าทีของตนผ่านกลไกทางการทูต เวทีพหุภาคี เช่น อาเซียนและสหประชาชาติ รวมทั้งการควบคุมสื่อภายในประเทศและประสานงานกับแพลตฟอร์มสื่อดิจิทัลสากล เช่น Facebook และ YouTube ทั้งนี้ กลยุทธ์ดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อลดผลกระทบเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของกัมพูชา และเรียกร้องความเห็นใจจากประชาคมโลกต่อจุดยืนของตนในประเด็นที่มีความขัดแย้งกับไทย

บทที่ 2

การคาดการณ์ปัญหาของประเทศในอนาคต

แนวโน้มสถานการณ์ปัจจุบัน คือ ภัยคุกคามจากข้าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนในกรณีข้อพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชาที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น สามารถนำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยและกัมพูชาที่ตกต่ำลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านความมั่นคง/การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2.1 ด้านความมั่นคง/การเมือง

การแพร่กระจายของข้าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนในบริบทข้อพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชาส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพด้านความมั่นคงและความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นต่อไปนี้

2.1.1 การบั่นทอนความไว้วางใจระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศ เมื่อข้อมูลบิดเบือนถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองภายในประเทศ เช่น การกล่าวหาว่ารัฐบาลอีกฝ่ายไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ชายแดนได้ หรือมีเจตนาแอบแฝงในการเปลี่ยนแปลงเขตแดน ย่อมส่งผลให้ความไว้วางใจระหว่างผู้นำลดลง และอาจส่งผลกระทบต่อการระงับหรือชะลอความร่วมมือในระดับทวิภาคี

2.1.2 ผลกระทบต่อเวทีพหุภาคีและภาพลักษณ์ระหว่างประเทศ หากความขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้นจากการตอบสนองต่อข้าวปลอม อาจส่งผลให้ทั้งสองประเทศถูกจับตามองจากประชาคมระหว่างประเทศ และอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเวทีพหุภาคี เช่น ASEAN หรือ UN ซึ่งอาจกระทบต่อบทบาทและที่น่าเชื่อถือในระดับภูมิภาค

2.1.3 การกระตุ้นกระแสชาตินิยมในระดับประชาชน เนื้อหาข้าวปลอมที่มีลักษณะปลุกเร้าอารมณ์ เช่น การกล่าวอ้างว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งละเมิดอธิปไตยหรือรุกรานดินแดน อาจนำไปสู่การเคลื่อนไหวของกลุ่มชาตินิยมหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่มีแนวคิดแข็งกร้าว ซึ่งอาจเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินมาตรการตอบโต้ที่รุนแรงหรือไม่สอดคล้องกับแนวทางทางการทูต ส่งผลให้เกิดแรงกดดันต่อผู้กำหนดนโยบายและลดพื้นที่สำหรับการเจรจาอย่างสร้างสรรค์

2.1.4 ความเสี่ยงต่อการปะทะซ้ำซ้อนในพื้นที่ชายแดน ข้าวปลอมที่เผยแพร่ในลักษณะเร่งเร้า เช่น การกล่าวอ้างว่ามีการเคลื่อนกำลังทหารหรือการยิงตอบโต้ อาจนำไปสู่การตีความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ภาคสนาม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความตึงเครียดอยู่แล้ว การตอบสนองต่อข้อมูลที่ไม่ผ่าน

การตรวจสอบอาจทำให้เกิดเหตุปะทะโดยไม่ตั้งใจ และขยายความขัดแย้งให้ลุกลามในระดับที่ควบคุมได้ยาก

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

ข่าวปลอมที่กล่าวอ้างถึงความไม่มั่นคงบริเวณชายแดนอาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ด้านการค้าชายแดนและการค้าข้ามแดนของไทย และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจและนักลงทุนในหลายระดับ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศได้แก่

2.2.1 ผลกระทบต่อการค้าชายแดนและการค้าข้ามแดนของไทย การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามีมูลค่าสูงและเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประชาชนในพื้นที่ชายแดนหลายจังหวัด

2.2.2 ผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจและนักลงทุนข่าวปลอมที่กล่าวอ้างถึงเหตุการณ์ปะทะ การเคลื่อนกำลังทหาร หรือการปิดด่านชายแดน แม้จะไม่เป็นความจริง แต่สามารถสร้างความวิตกกังวลในหมู่ผู้ประกอบการและนักลงทุน โดยเฉพาะในภาคการผลิต การขนส่ง และโลจิสติกส์ ซึ่งต้องพึ่งพาความมั่นคงของเส้นทางการค้าและการเดินทางข้ามแดนอย่างต่อเนื่อง

2.2.3 การบั่นทอนความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคความไม่มั่นคงทางข้อมูลอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค เช่น ASEAN Economic Community (AEC) โดยเฉพาะในประเด็นการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และแรงงานอย่างเสรี ซึ่งต้องอาศัยความโปร่งใสและเสถียรภาพของข้อมูลระหว่างประเทศ

2.2.4 การชะลอหรือยกเลิกโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน หรือความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว อาจถูกชะลอหรือยกเลิกจากความไม่แน่นอนที่เกิดจากข่าวปลอม โดยเฉพาะเมื่อฝ่ายต่างประเทศมองว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความเสี่ยงด้านความมั่นคง

2.3 ด้านสังคม

ข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนในบริบทข้อพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชา ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศในหลายมิติการสร้าง ความเกลียดชังและอคติระหว่างประชาชน ได้แก่

2.3.1 ข่าวปลอมที่มีเนื้อหาโจมตีหรือกล่าวหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างรุนแรง เช่น การกล่าวอ้างว่ามีการรุกรานดินแดนหรือการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน อาจปลุกกระแสความเกลียดชังในระดับประชาชน โดยเฉพาะเมื่อเนื้อหาดังกล่าวถูกเผยแพร่ซ้ำผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียโดยไม่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง ส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์และลดทอนความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2.3.2 ผลกระทบต่อเสถียรภาพของชุมชนชายแดน

2.3.3 การบั่นทอนความร่วมมือทางสังคมและวัฒนธรรมความไม่ไว้วางใจที่เกิดจากข้อมูลบิดเบือนอาจส่งผลให้โครงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การศึกษา หรือกิจกรรมประชาชนระหว่างประเทศถูกชะลอหรือยกเลิก โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่เคยมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เช่น การค้าท้องถิ่น การจัดงานประเพณีร่วม หรือการแลกเปลี่ยนแรงงานและนักเรียน

2.3.4 การลดทอนความสามารถในการรับรู้และวิเคราะห์ข้อมูลของประชาชนเมื่อประชาชนได้รับข้อมูลที่ไม่ผ่านการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลให้เกิดภาวะความ เหนื่อยล้าทางข้อมูลและลดทอนความสามารถในการแยกแยะข้อมูลจริง-เท็จ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ

2.4 แนวโน้มปัญหาข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือน

ปัญหาข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนถูกใช้เป็น “อาวุธข้อมูล” (information warfare) ในช่วงสถานการณ์ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมือง การทูต และกระแสชาตินิยมส่งผลกระทบต่อความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ โดยอาจแบ่งได้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

2.4.1 แนวโน้มในระยะสั้น

การใช้สื่อ social media เผยแพร่เนื้อหาเชิงลบและกล่าวหาอีกฝ่ายปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยมและบั่นทอนความเชื่อมั่น จะยิ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์มีความบาดหมาง ตึงเครียด และความพยายามในการใช้กลไกทางการทูตยากยิ่งขึ้น กระทบความมั่นคงชายแดน เศรษฐกิจ และประชาชน ในวงกว้าง รวมทั้ง การใช้ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) เพื่อโจมตีอีกฝ่าย จะยิ่งทำให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น

2.4.2 แนวโน้มในระยะยาว

- การใช้ AI สังเคราะห์เนื้อหาที่ดูเสมือนจริง ที่ตรวจจับได้ยากขึ้น และสามารถเผยแพร่แบบเรียลไทม์ มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้เผยแพร่ทั้งในและนอกประเทศ เพื่อสร้างกระแสข่าวในหลายภาษา การใช้บุคคลสาธารณะหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือของข่าว เช่น การแต่งตั้งโฆษกที่มีภาพลักษณ์โดดเด่นเพื่อตอบโต้กันซึ่งจะเป็นการสร้าง “ภาพจำ” เชิงลบต่ออีกฝ่ายในเวทีโลก และการลดทอนโอกาสการเจรจาอย่างสันติ

- การผนวกปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารเข้ากับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของรัฐและกลุ่มที่ไม่ใช่รัฐ การใช้แพลตฟอร์มกระจายศูนย์ (decentralized platforms) ที่ยากต่อการควบคุมและติดตาม การสร้าง “เรื่องเล่า” เชิงประวัติศาสตร์ใหม่ เพื่อปรับทัศนคติของคนรุ่นต่อไป การฝังรากความเข้าใจผิดในระยะยาว การบั่นทอนความร่วมมือทวิภาคี และการเพิ่มความเสี่ยงต่อความขัดแย้ง

ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ คือ ความเปราะบางด้านความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานภาครัฐและสื่อ ช่องว่างทักษะการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนทั้งสองประเทศ อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มที่ขยายการมองเห็นเนื้อหาที่กระตุ้นอารมณ์ และการขาดกลไกตรวจสอบข้อเท็จจริงที่รวดเร็วและเป็นอิสระ

รายงานฉบับนี้จะเน้นการประเมินแนวทางการตอบสนองของไทย เพื่อนำเสนอวิธีจัดการและกลไกการจัดการปัญหาที่รวดเร็ว เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพสูงสุด เสนอแนวทางเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการข่าวปลอมเพื่อปกป้องภาพลักษณ์ของไทยและความเชื่อมั่นของสาธารณชน เพื่อรักษาความสัมพันธ์ทวิภาคีในทุกมิติ และเพื่อป้องกันการยกระดับสถานการณ์และการแพร่กระจายของข่าวปลอม

บทที่ 3

แนวทางการแก้ปัญหา และ/หรือการพัฒนา

3.1 กรอบกฎหมาย

3.1.1 ภายในประเทศ

ปัจจุบัน กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข่าวปลอม มีอยู่ 3 ฉบับหลัก ประกอบด้วย

3.1.1.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติ ฯ ฉบับนี้ ถือเป็นกฎหมายที่ถูกนำมาบังคับใช้ในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นข่าวปลอมทางการเมือง (ภาณุพงศ์ มัลลีน้อย, 2565) โดยมาตรา 14 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง (1) มิได้กระทำต่อประชาชน แต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้เป็นความผิดอันยอมความได้”

หากพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 14 โดยละเอียด จะเห็นได้ว่าการกระทำที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1) ดังกล่าวนั้น ผู้เผยแพร่ข่าวปลอมหรือข่าวบิดเบือนจะต้องกระทำ “โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง” หากมิใช่การกระทำโดยทุจริตหรือโดยหลอกลวงก็จะเป็นความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัตินี้ยังมุ่งกำหนดเป็นความผิดเฉพาะการกระทำ “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน” หากเป็นการหลอกลวงเพื่อน แก๊งเพื่อน หรือกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่อาจจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชนก็เป็นความผิด เพียงแต่จะมีอัตราโทษเบาลง และเป็นความผิดที่ยอมความได้ตามมาตรา 14 วรรคสอง (พันธุ์ทิพา หอมทิพย์, 2563) สำหรับมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (2) กำหนดองค์ประกอบของความไวตรงประเด็นกับการมุ่งเอาผิด “ข่าวปลอม” มากที่สุด กล่าวคือ การเผยแพร่ “ข้อมูลเท็จ” ที่จะกระทบต่อความมั่นคงของประเทศเป็นความผิดตามมาตรา 14 ในขณะที่หากเป็นข้อมูลเท็จที่มุ่งโจมตีหรือทำให้บุคคลบางคนเสื่อมเสียชื่อเสียงนั้นยังไม่เป็นความผิดตามมาตรา 14 มาตรา 14 จึงตีกรอบอยู่แล้วว่า การโกหกหรือการพูดเรื่องที่ไม่จริงโดยทั่วไป ยังมิใช่การกระทำที่เป็นเรื่องร้ายแรงต่อสังคมในระดับที่จะต้องบัญญัติให้เป็นความผิดในที่นี้ (สิริปรกรณ์ ใจแก้ว, 2566)

3.1.1.2 ประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับข่าวปลอม ในประมวลกฎหมายอาญา มักถูกนำมาใช้มากที่สุดในเรื่องหมิ่นประมาท ตามที่ระบุไว้ใน มาตรา 326 มาตรา 328 และมาตรา 384 ซึ่งมาตรา 326 บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียงถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 328 “ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณา ด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพหรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท” และมาตรา 384 “ผู้ใดกล่าวหาความเท็จให้เลื่องลือจนเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาวาดด้วยความผิดหมิ่นประมาท เป็นกฎหมายที่ถูกนำมาใช้ในกรณี ปกป้องชื่อเสียงของตน จากการกล่าวหาที่ไม่เป็นความจริงที่ไม่ใช่

การวิพากษ์วิจารณ์โดยสุจริต หากเป็นการใส่ความบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การโพสต์ข้อความ หรือรูปภาพที่เป็นการใส่ความบุคคลอื่นบนสื่อสังคมออนไลน์ ก็อาจเข้าข่ายเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยการโฆษณา ตามมาตรา 328 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น (ปาริชาติ ดวงแก้ว, 2564)

3.1.1.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กรณีข่าวปลอมมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องละเมิด ซึ่งมาตรา 423 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกล่าวหรือโฆษณาว่าผู้อื่นตาย หรือข้อความอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขา โดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะได้ ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้นทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นกฎหมายที่กำหนดในเรื่อง การปกป้องชื่อเสียงของตนเองไว้เช่นเดียวกันกับประมวลกฎหมายอาญา แม้ว่าลักษณะของคดีแพ่งต่างจากการดำเนินคดีทางอาญา คือ ไม่มีตำรวจ อัยการ หรือกระบวนการของรัฐเข้ามาดำเนินคดีให้ หากผู้เสียหายต้องการได้รับการชดเชยความเสียหายก็ต้องฟ้องคดีด้วยตัวเองและเมื่อศาลตัดสินว่ากระทำความผิด ผู้กระทำผิดต้องจ่ายค่าเสียหายชดเชยทดแทนให้กับผู้เสียหายเป็นตัวเงิน หรือลงประกาศโฆษณาคำพิพากษาหรือโฆษณาเรื่องที่เป็นความจริงตามปริมาณที่ศาลสั่ง เพื่อชดเชยผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่ตัวเองได้ก่อขึ้น ซึ่งเป็นการแก้ไขความผิดที่ตรงประเด็น สำหรับผู้ที่ถูกใส่ร้ายป้ายสีด้วย “ข้อมูลเท็จ” หรือ “ข่าวปลอม” หากเห็นว่า การเผยแพร่ข้อมูลเหล่านั้นทำให้ตัวเองได้รับความเสียหาย แต่ไม่ใช่ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อรัฐหรือประชาชน ก็มีทางเลือกอยู่สองทางที่จะดำเนินคดีฐานหมิ่นประมาททางอาญาหรือทางแพ่ง หรือดำเนินคดีทั้งสองทางพร้อมกันได้ กฎหมายที่มีอยู่ก็พร้อมที่จะทำงานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและเอาผิดผู้ที่เผยแพร่สิ่งที่ไม่เป็นความจริงอยู่แล้ว (สิริปรกรณ์ ใจแก้ว, 2566)

3.1.2 ปัญหาอุปสรรคของกฎหมายภายในประเทศ

กฎหมายภายในประเทศทั้ง 3 ฉบับ ในส่วนที่น่าจะพบประเด็นปัญหามากที่สุด คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งปาริชาติ ดวงแก้ว (2564) ได้วิพากษ์และเสนอมุมมองไว้หลายประเด็น ประการแรก ปัญหาความไม่ชัดเจนของถ้อยคำตามตัวบทกฎหมายที่เปิดโอกาสให้เกิดการใช้ดุลพินิจในการตีความได้อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น คำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอม” หรือ “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” ไม่ได้มีการกำหนดคำนิยามตามกฎหมายไว้แต่ประการใดว่า ข้อมูลอันเป็นความผิด ตามมาตรา 14 ควรต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไร ซึ่งการที่ปราศจากคำนิยามดังกล่าว อาจส่งผล

กระทบตามมาหลายประการ อาทิ กรณีนำเข้าสู่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน การบิดเบือนในระดับใด จึงจะถือว่ามีความผิด หรือในกรณีที่มีการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ หากเป็นข้อมูลที่เป็นความจริง หรือเป็นข้อมูลที่ผู้พูดเชื่อว่าเป็นความจริง แต่มีการบิดเบือนไปบ้าง เช่นนี้ การบิดเบือนของข้อมูล ดังกล่าวจะถือว่าเป็นการนำข้อมูลปลอมเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัตินี้เลยหรือไม่ เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ฯ พบว่า ไม่ว่าจะเป็นการป้อนข้อมูลใด ๆ ทางอินเทอร์เน็ต ก็มักพ่วงเอาพระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาตรา 14 (1) ไปดำเนินคดีหรือฟ้องคดีด้วยเสมอ ทั้ง ๆ ที่มาตรานี้กำหนดให้ใช้กับการกระทำความผิด ในเรื่องฉ้อโกง หรือหลอกลวงกันทางออนไลน์เท่านั้น แต่เมื่อมาตรานี้กำหนดสาระสำคัญของ “ผู้ใดกระทำความผิดด้วยการ นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือ ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายหรือประชาชนแก่ผู้อื่นหรือ ประชาชน” จึงมักเป็นเหตุให้มีการอ้างมาตรานี้ฟ้องร้องคดีกันเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

ประการต่อมา การตรวจสอบการดำเนินคดีข่าวปลอมในประเทศไทยในการ พิจารณาว่าการกระทำของผู้ที่เผยแพร่ข่าวปลอมผู้ใดจะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วย การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในประการที่น่าจะเข้าสู่ข้อมูลปลอมหรือข้อมูลเท็จหรือไม่นั้น พบว่าศาลไทยวางแนวทางและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาข่าวปลอมไว้อย่างกว้างเท่านั้น โดยศาล สามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณาได้ว่า ข้อมูลที่เผยแพร่ขึ้นสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นข้อมูลเท็จ หรือไม่ สืบเนื่องมาจากการไม่มีนิยามที่ชัดเจนดังที่ได้กล่าวไปในเหตุผลประการแรก และที่ส่งผลกระทบที่สำคัญที่สุดจากการใช้พระราชบัญญัติ ฯ คือ การส่งผลกระทบต่อประชาชนที่มีสิทธิและ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยสุจริตตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ให้การรับรองไว้ โดยพระราชบัญญัติ ฯ นี้มีเนื้อหาที่ให้อำนาจแก่รัฐในการจัดการกับข่าวปลอมได้ อย่างกว้างขวาง เนื่องมาจากการไม่มีนิยามหรือรูปแบบในการดำเนินการเพื่อจัดการกับข่าวปลอมที่ ชัดเจนรวมถึงการปราศจากองค์กรในการจัดการกับข่าวปลอมที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การตีความได้ อย่างกว้างขวาง เช่นนี้เป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน รวมทั้งยังเป็น เครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้ในการปิดกั้นการแสดงออกทางความคิดเห็นของประชาชนอีกด้วย (ปาริชาติ ดวงแก้ว, 2564) ความคิดเห็นในลักษณะเดียวกันนี้ สนับสนุนโดย รัตนภรณ์ จอมมูล (2564) ที่เห็นว่า ความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลพินิจมากจนเกินไป ในการ ตัดสินว่าข่าวใดจริงหรือปลอม ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการอ้างอิงกับผลประโยชน์ของภาครัฐเป็นหลัก จากการที่กฎหมายไม่ชัดเจนและคลุมเครือจะเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการบังคับใช้ และยังก่อให้เกิด ช่องโหว่ในการนำกฎหมายไปใช้ในทางที่มิชอบและไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายของกฎหมายที่ต้องการจะ ปกป้องประชาชนจากข่าวปลอม

3.1.3 แนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายภายในประเทศ

วิธีการหรือเครื่องมือที่จะใช้ในการจัดการกับข่าวปลอมที่เกิดขึ้นในสังคมยุคปัจจุบัน วิธีการหนึ่งที่ถูกระงับและนำมาพิจารณา คือ การบัญญัติกฎหมายต่อต้านข่าวปลอมในประเทศไทย เพื่อแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการกับข่าวปลอมที่มีอยู่เดิม (ปาริชาติ ดวงแก้ว, 2564) รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินคดีข่าวปลอมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกฎหมายต่อต้านข่าวปลอมในประเทศไทยควรต้องมีการกำหนดบทนิยามของข้อมูลปลอม การบัญญัติองค์ประกอบของความผิดที่เป็นที่ชัดเจนจะช่วยลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการตัดสินใจให้เกิดขึ้นมากที่สุด โดยควรกำหนดองค์ประกอบของความผิดที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมให้ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง โดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เป็นการกระทำความผิด รวมถึงการกำหนดโทษที่สอดคล้องกับ ความรุนแรงของการกระทำความผิด เพื่อให้ความละเอียดและความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี (ภาณุพงศ์ มาลัยน้อย, 2565)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีกฎหมายหลายฉบับที่นำมาบังคับใช้เกี่ยวกับการสร้างและเผยแพร่ข่าวปลอม ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือแม้กระทั่งรัฐก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ ประชาชนจะต้องตระหนักรู้ถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันซึ่งมีมหาศาล และมีการส่งผ่าน และเผยแพร่อย่างรวดเร็วโดยการคิดวิเคราะห์รายละเอียดและองค์ประกอบของข่าวสารเหล่านั้น เพื่อมิให้ตกเป็นเครื่องมือของการสร้างข่าวปลอมจากผู้ที่ไม่หวังดี อันจะนำมาซึ่งการต้องได้รับโทษตามกฎหมายโดยโทษจะมากน้อยนั้น ก็ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด (สิริปรกรณ์ ใจแก้ว, 2566)

3.2 แนวปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศและความร่วมมือที่มีอยู่

แต่ละประเทศมีบริบท พื้นฐาน และลักษณะของปัญหาแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาได้สรุปแนวทางการดำเนินการของแต่ละประเทศ (ตารางหมายเลข 1) ดังนี้

3.2.1 ไต้หวัน

ไต้หวัน เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจ โดยเน้นที่การตอบสนองอย่างรวดเร็ว ภายในหนึ่ง ชั่วโมงหลังมีข่าวปลอม โดยใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น CoFacts ซึ่งเป็นชุมชนที่ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และใช้ระบบแชทบอทในแอปพลิเคชัน LINE เพื่อช่วยให้ประชาชนตรวจสอบอย่างง่ายดาย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านดิจิทัลแก่ประชาชนและ สื่อมวลชนด้วย เท่ากับเป็นการสร้าง "เกราะป้องกัน" ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง

3.2.2 ลิงคโพร

ลิงคโพร มีการดำเนินการที่รวดเร็วและเด็ดขาด และบทลงโทษทางอาญาและทางแพ่งมีน้ำหนักให้ผู้แพร่ข้อมูลปฏิบัติตาม

3.2.3 เยอรมนี

NetzDG เป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและเป็นประเทศแรกๆ ที่กำหนดภาระหน้าที่แพลตฟอร์ม อีกทั้งมีค่าปรับสูงเป็นการป้องปรามให้มีความรับผิดชอบมากขึ้นในการกลั่นกรองเนื้อหา และลงทุนในระบบที่ดีขึ้น

3.2.4 ฟินแลนด์

ประชาชนและสื่อมวลชนมีคุณภาพและมีวิจารณ์งาน และการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน และองค์กรอิสระ

3.2.5 สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรป มีการใช้แนวทางที่หลากหลายและครอบคลุม เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรอิสระ และสนับสนุนการทำงานขององค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-Checking Organizations) เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่สาธารณชน

3.2.6 อาเซียน

อาเซียน มีแผนและแนวปฏิบัติชัดเจน ได้แก่ 1) Plan of Action of ASEAN Task Force on Fake News เป็นแผนดำเนินโครงการและกิจกรรมการรับมือข่าวลวงของประเทศสมาชิก และเน้นส่งเสริมให้ประชาชนมีการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) 2) Guideline on Management of Government Information in Combating Fake News and Disinformation in the Media เป็นเอกสารสรุปข้อมูลแนวทางการดำเนินงานให้แก่รัฐบาลของประเทศสมาชิก แต่ Guideline ไม่มีข้อผูกพัน (non-binding) และบางประเทศอาจนำไปใช้ในทางที่ผิดเพื่อกลั่นแกล้งโจมตีสื่อที่มีความเห็นแตกต่างจากรัฐ

สรุปแนวปฏิบัติที่ดีจากกรณีตัวอย่าง จะเห็นได้ว่าแนวทางที่มีประสิทธิภาพมักจะประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๆ ดังนี้

1) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ สื่อมวลชน เอกชน และภาคประชาชน (Cooperation and Synergy) มีช่องทางที่ประชาชนสามารถตรวจสอบ แจ้งรายงาน และจัดการกับข่าวปลอมได้อย่างรวดเร็ว

2) การตอบสนองอย่างทันท่วงที (Rapid and Timely Response) การแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันไม่ให้ข่าวปลอมแพร่กระจายไปในวงกว้าง

3) การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนมีความรู้เท่าทัน (Media Literacy) การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเองเป็นแนวทางที่ยั่งยืนที่สุดในการต่อสู้กับข่าวปลอมในระยะยาว

4) มีกฎหมายที่สามารถบังคับใช้และมีบทลงโทษอย่างจริงจัง (Law Enforcement) ทั้งเป็นการป้องปรามและจัดการกับข่าวสารที่บิดเบือน/ปลอม อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ละประเทศมีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้นการนำแนวทางของประเทศใดประเทศหนึ่งมาใช้จึงต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกฎหมายของตนเองด้วย

บทที่ 4

การนำเสนอแนวทางแก้ไขภัยสู่การปฏิบัติ

4.1 ข้อเสนอแนะระยะสั้น

4.1.1 การปรับและเสริมประสิทธิภาพกลไกในปัจจุบัน

เพื่อบริหารสถานการณ์แบบบูรณาการ ลดการทำงานซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน รับมือกับสถานการณ์พิเศษตอบสนองอย่างรวดเร็วกับข่าวปลอม และให้หลักฐานข้อมูลที่ถูกต้องทั้งกับประชาชนภายในประเทศและต่างประเทศได้อย่างเป็นเอกภาพอย่างทันท่วงที โดยคำนึงถึง ความสำคัญของเนื้อหา (content) ความเร็ว (speed) และผลกระทบ (impact) โดยมีโครงสร้างและ องค์ประกอบ ได้แก่

4.1.1.1 หน่วยงานรับผิดชอบหลัก (core agencies)

- 1) กระทรวงการต่างประเทศ รับข้อมูลและประสานงานกับสถานเอกอัครราชทูต และสื่อในต่างประเทศ
- 2) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยคณะกรรมการตรวจสอบ และวิเคราะห์ข่าวในสื่อสังคมออนไลน์เพื่อป้องกันข่าวปลอม (ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมแห่งชาติ) เพื่อ บริหารระบบตรวจจับข่าวปลอมและศูนย์ปฏิบัติการด้านดิจิทัล
- 3) กระทรวงมหาดไทย (และผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่)
- 4) กระทรวงกลาโหม (และหน่วยงานทหารในพื้นที่)
- 5) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 6) สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.)
- 7) กรมประชาสัมพันธ์

4.1.1.2 หน่วยงานรับผิดชอบรอง

- 1) กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทาง เทคโนโลยี (ปอท.)
- 2) สำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ (สกมช.)
- 3) Thai PBS Verify หน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริงภายใต้องค์การ กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai PBS)

- 4) Cofact เป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ดำเนินงานตรวจสอบข่าวปลอม
- 5) สื่อมวลชนหลักและอินฟลูเอนเซอร์ ช่วยนำเสนอข้อเท็จจริงอย่าง

รวดเร็ว โดยมีบทบาท

4.1.1.3 หน้าที่หลัก ได้แก่

- 1) วิเคราะห์สถานการณ์แบบเรียลไทม์ ตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข่าว โดยใช้ข้อมูลจากทุกหน่วยงานมาประมวลผลเพื่อตัดสินใจ
- 2) ลดการแพร่กระจายข่าวปลอมที่สร้างความเกลียดชัง ความตึงเครียด ความเข้าใจผิด
- 3) กำหนดท่าทีและข้อความกลาง (unified messaging) ป้องกันการสื่อสารขัดแย้งกันระหว่างหน่วยงาน และสื่อสารข้อเท็จจริงไปยังประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านการแถลงข่าว คลิปวิดีโอ อินโฟกราฟิก และบทความอธิบายข้อเท็จจริงในภาษาต่าง ๆ โดยเผยแพร่ผ่านสื่อหลักและโซเชียลมีเดียของหน่วยงานรัฐอย่างรวดเร็ว
- 4) สร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ของไทยในเวทีระหว่างประเทศในด้านความรับผิดชอบและความโปร่งใส (accountability and transparency)
- 5) ประเมินผลและปรับปรุงต่อเนื่องให้การดำเนินงานมีความยืดหยุ่นและรับมือตามสถานการณ์

4.1.2 การใช้ช่องทางด้านการต่างประเทศ

4.1.2.1 การใช้กลไกระหว่างประเทศ ในการขอความร่วมมือกับประเทศกัมพูชาเพื่อตรวจสอบข่าวสารระหว่างหน่วยข่าวทั้ง 2 ประเทศ โดยจัดทำความร่วมมือระหว่าง 2 ประเทศ และสื่อสารออกข่าวการดำเนินการดังกล่าวไปยังนานาชาติทั่วโลก และการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงจาก ภาครัฐ และประชาสังคม ของทั้ง 2 ประเทศ

4.1.2.2 การดำเนินการสร้างระบบดูแลเรื่องจรรยาบรรณของสื่อมวลชนระหว่าง 2 ประเทศ โดยกำหนดหลักการพื้นฐานร่วมกัน เช่น ความถูกต้อง ความเป็นกลางการนำเสนอข้อมูลที่สมดุล ความรับผิดชอบต่อสังคม และการลงทะเบียนคัดกรองสื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนคัดเลือกตัวแทนมาร่วมคณะกรรมการที่จะดูแลเรื่องจรรยาบรรณของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าว

4.1.2.3 การร่วมมือกับ แพลตฟอร์ม Facebook Tiktok ในการติด “แท็ก”เตือน (warning label) ข่าวสารคอนเทนต์ที่ความยั่วยุ บิดเบือนข้อมูล

4.1.2.4 ระดับทวิภาคีระหว่างไทยและกัมพูชา ผ่านกลไก ดังนี้

- 1) การเจรจาระดับทวิภาคีระหว่างไทยและกัมพูชา อาทิ คณะกรรมการชายแดนทั่วไป (General Border Committee : GBC) เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางทหาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมร่วมกัน

2) มาตรการหรือเครื่องมืออื่นๆ เพื่อเจรจา กดดัน หรือตอบโต้กัมพูชา อาทิ

- ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ มาตรการกดดันให้กัมพูชาเปลี่ยนท่าทีหรือลดพฤติกรรมที่กระทบต่อประเทศไทย ได้แก่ การระงับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ชะลอการลงทุน โครงการโครงสร้างพื้นฐานหรือเงินช่วยเหลือ การทบทวนสิทธิพิเศษทางการค้า การควบคุมการเคลื่อนย้ายแรงงาน ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ไม่ใช้กำลังทางทหาร และสามารถผสมผสานกับการเจรจาทางการเมืองและความมั่นคง โดยมีความยืดหยุ่นที่จะปรับระดับมาตรการได้ตามสถานการณ์

- ด้านสังคม ได้แก่ การระงับหรือชะลอการให้ความช่วยเหลือหรือความร่วมมือที่ปัจจุบันดำเนินการอยู่ด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ อาจพิจารณาทวนการระงับการให้ความร่วมมือด้านการศึกษา (เพื่อสร้างความเข้าใจและลดอคติระหว่างประชาชนในระยะยาว) นอกจากนี้ ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่แท้จริงของไทยและรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการกระทำผิดกฎหมายของกัมพูชา ทั้งนี้ ฝ่ายไทยต้องเตรียมความพร้อมหรือฟื้นฟูการให้ความร่วมมือข้างต้นโดยเฉพาะความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเมื่อสถานการณ์ดีขึ้นแล้ว

4.1.2.5 กรอบความร่วมมือพหุภาคี ผลักดันให้องค์การระหว่างประเทศและกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทเพื่อให้เกิดความโปร่งใส เห็นถึงความมุ่งมั่นและจริงจังในการแก้ปัญหาของประเทศไทย รักษาภาพลักษณ์ของประเทศไทย และลดความตึงเครียดของความขัดแย้ง อาทิ กลไกอาเซียน กลไกสหประชาชาติ รวมถึงการใช้โอกาสการสร้างความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศในการประชุมอื่น ๆ

- การใช้กฎหมายและข้อกำหนดระหว่างประเทศ เพื่อให้การแก้ปัญหา มีความชอบธรรม

- ความร่วมมือระหว่างประเทศกับแพลตฟอร์มต่างชาติเพื่อลบหาเนื้อหาและส่งข้อมูลผู้กระทำความผิด

4.1.3 การดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

เริ่มจากการประชาสัมพันธ์ว่ามีกรอบกฎหมายใดในประเทศที่เกี่ยวข้อง การตรวจจับข่าวปลอมแบบเรียลไทม์ และการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเผยแพร่ผลการดำเนินคดีเพื่อเป็นตัวอย่างและยับยั้งการกระทำผิดในอนาคต

4.1.4 การพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการตรวจสอบข่าวปลอม

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DE) พัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจสอบข่าวปลอม (fake news detection) เพื่อให้กระบวนการคัดกรองข่าวเร็วขึ้น แม่นยำขึ้น และลดภาระของบุคลากร เช่น NLP เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาข้อความ computer vision เพื่อตรวจสอบ

ภาพและวิดีโอ Knowledge Graph เพื่อเชื่อมโยงข้อเท็จจริงจากหลายแหล่ง Real-time Stream Processing เพื่อตรวจจับข่าวปลอมที่แพร่กระจายบนสื่อโซเชียลอย่างรวดเร็ว

4.2 ข้อเสนอแนะระยะยาว

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสารสนเทศ

4.2.1 การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)

1) การบรรจุหลักสูตรในระบบการศึกษา เริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของแต่ละประเทศตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มีการจัดทำตำราเรียนและสื่อการสอนที่ใช้ตัวอย่างจริงจากบริบทไทย-กัมพูชา รวมถึงการฝึกอบรมครูและอาจารย์ให้มีความรู้และทักษะในการสอน ความรอบรู้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินผลการเรียนรู้และปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ตามความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและรูปแบบสื่อใหม่ ๆ ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น ค่ายความรอบรู้สื่อ การประกวดโครงงาน และการแลกเปลี่ยนบุคลากรด้านการศึกษา (อาทิ ครูผู้สอนภาษาไทย-ภาษาเขมร) เป็นต้น โดยความร่วมมือข้างต้นอาจใช้ช่องทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

2) การฝึกอบรมทักษะการแยกแยะข้อมูลจริง-เท็จ การพัฒนาแนวทางการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถระบุสัญญาณเตือนของข่าวปลอมได้ เช่น การใช้ภาษาที่อารมณ์รุนแรง การขาดแหล่งข้อมูลที่ชัดเจน การใช้รูปภาพที่ไม่สัมพันธ์กับเนื้อหา หรือการอ้างถึงการวิจัยที่ไม่มีหลักฐาน มีการสอนเทคนิคการตรวจสอบข้อเท็จจริงแบบขั้นพื้นฐานที่ชัดเจน เช่น การค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น การตรวจสอบวันที่และบริบทของข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง รวมถึงการฝึกกับกรณีศึกษาที่เป็นปัญหาจริงในบริบทไทย-กัมพูชา เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงผลกระทบของข่าวปลอมที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การสอนวิธีตรวจสอบแหล่งข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับชั้นของแหล่งข้อมูลและความน่าเชื่อถือ โดยแบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (รายงานจากผู้เห็นเหตุการณ์ เอกสารทางการ) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (รายงานข่าว บทวิเคราะห์) และแหล่งข้อมูลตติยภูมิ (สารานุกรม ตำราเรียน) สอนทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์โดยดูจากชื่อของโดเมน การมีข้อมูลติดต่อที่ชัดเจน การระบุผู้เขียนและคุณสมบัติ ความทันสมัยของข้อมูล และการมีเอกสารอ้างอิงที่สามารถตรวจสอบได้ มีการสอนการใช้เครื่องมือตรวจสอบข้อเท็จจริงออนไลน์ การค้นหารูปภาพย้อนกลับและการใช้เว็บไซต์ตรวจสอบข่าวปลอมที่เชื่อถือได้ พร้อมทั้งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของการตรวจสอบข้อมูลก่อนแชร์และการรับผิดชอบต่อการเผยแพร่ข้อมูล

4.2.1.1 หน่วยงานรับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงศึกษาธิการ

1.1) เป็นแกนกลางในการกำหนดนโยบาย และบรรจุเรื่อง “ความรู้สึกลงในหลักสูตรการศึกษาอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่ระดับประถมจนถึงอุดมศึกษา

1.2) ทำหน้าที่กำหนดกรอบการเรียนรู้ เป้าหมาย และผลลัพธ์ที่ผู้เรียนควรมี เช่น คติวิเคราะห์เป็น ตรวจสอบข้อมูลได้ก่อนแชร์

1.3) วางระบบประเมินผล เช่น ตรวจสอบ กิจกรรมเสริม และปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับเทคโนโลยี

2) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยดำเนินโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในด้านการศึกษากับกัมพูชา ซึ่งรวมถึงการให้ทุนการศึกษา การแลกเปลี่ยนบุคลากรด้านการศึกษา การสอนภาษาไทยโดยอาสาสมัครเพื่อนไทย (Friends from Thailand Volunteer) เป็นต้น

4.2.1.2 หน่วยงานรับผิดชอบรอง

1) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DE)

1.1) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยี เช่น แอปตรวจสอบข่าวปลอม ระบบสืบค้นรูปภาพย้อนกลับ

1.2) สร้างฐานข้อมูลข่าวปลอมที่ตรวจสอบแล้ว เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในห้องเรียน

1.3) สนับสนุนโรงเรียนและมหาวิทยาลัยให้เข้าถึงเครื่องมือดิจิทัลได้ง่าย

2) กรมประชาสัมพันธ์

2.1) ทำหน้าที่เป็น “สะพาน” ในการสื่อสาร ให้ความรู้กับสาธารณะ ชูขนานไปกับโรงเรียน

2.2) จัดทำสื่อณรงค์ เช่น คลิปสั้น สปอตวิทยุ โปสเตอร์ ที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจง่าย

2.3) ประสานสื่อท้องถิ่นเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในชุมชนและพื้นที่ชายแดน

3) มหาวิทยาลัย

3.1) ทำวิจัย พัฒนาหลักสูตร และจัดทำคู่มือการสอนที่เหมาะสม

3.2) จัดอบรมครู อาจารย์ และนักศึกษาครู ให้สามารถสอนความรู้สึกลงในหลักสูตร ไม่ใช่แค่ทฤษฎี

3.3) นำผลวิจัยมาพัฒนาเป็นโครงการต่อเนื่อง เช่น ค่ายสื่อ หรือเวิร์กช็อปสำหรับเยาวชน

4) สื่อมวลชน

4.1) ร่วมเป็น “ครูภาคสนาม” ถ่ายทอดประสบการณ์ตรงในการตรวจสอบข่าวจริง-ข่าวปลอม

4.2) สร้างเครือข่าย fact-checking ร่วมกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

5) ภาคประชาสังคม (NGOs เครือข่ายเยาวชน ชุมชน)

5.1) จัดกิจกรรมเสริม เช่น ค่ายเยาวชน การประกวดคลิปต้านข่าวปลอม หรือเวทีเสวนา

5.2) ทำงานรณรงค์ในพื้นที่ชุมชน โดยเฉพาะในเขตชายแดนที่มีความเปราะบางต่อข่าวปลอม

5.3) ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย และปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคม

4.2.1.3 สรุปแนวทางการทำงาน

1) กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้นำ กำหนดกรอบหลักสูตรและนโยบาย
2) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศกำหนดนโยบายและเป็นผู้ดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทักษะพหุชา โดยเฉพาะความร่วมมือด้านการศึกษา

3) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DE) สนับสนุนด้านเทคโนโลยีฐานข้อมูล และเครื่องมือดิจิทัล

4) มหาวิทยาลัย ทำวิจัยและพัฒนาเนื้อหาหลักสูตร รวมถึงจัดอบรมครู

5) กรมประชาสัมพันธ์ และ สื่อมวลชน ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ และสร้างกระแสเชิงบวกในสังคม

6) ภาคประชาสังคม ลงพื้นที่ สร้างกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน “ซึมซับและใช้ได้จริง”

4.2.2 กลไกการป้องกันระบบ

4.2.2.1 ระดับเทคโนโลยี

1) พัฒนา AI สำหรับตรวจจับข่าวปลอม โดยการสร้างชุดข้อมูลฝึกสอน (Training Dataset) ที่ประกอบด้วยข่าวปลอมและข่าวจริงในบริบทไทย-กัมพูชาอย่างน้อย 100,000 ตัวอย่าง โดยใช้เทคนิค Natural Language Processing (NLP) ในการวิเคราะห์โครงสร้างภาษา รูปแบบการเขียน และคำศัพท์ที่มักใช้ในข่าวปลอม พัฒนาอัลกอริทึม เพื่อเครื่องมือที่สามารถเรียนรู้รูปแบบการใช้ภาษาที่แสดงถึงความลำเอียง การใช้คำพูดปลุกปั่น และการขาดข้อมูลอ้างอิง ระบบจะต้องรองรับการวิเคราะห์ทั้งข้อความ รูปภาพ และวิดีโอโดยใช้ระบบ Computer Vision เพื่อตรวจจับการตัดต่อหรือปรับแต่งสื่อ มีการพัฒนาโมเดลแบบเชิงลึกที่เฉพาะเจาะจงกับลักษณะเฉพาะ

ของข้อมูลในแต่ละภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงการปรับปรุงความแม่นยำอย่างต่อเนื่องผ่านการสะท้อนกลับจากผู้เชี่ยวชาญและผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง มีระบบป้องกันการหลบเลี่ยงโดยการปรับแต่งเนื้อหาเล็กน้อยและสามารถทำงานได้แบบเรียลไทม์เพื่อตรวจสอบเนื้อหาใหม่ที่เผยแพร่ทันที

2) การมีระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ เน้นการจัดลำดับความสำคัญของการแจ้งเตือนเป็น 4 ระดับ คือ วิกฤตสูงสุด (ข้อมูลที่อาจก่อสงคราม) วิกฤตสูง (ข้อมูลที่อาจก่อความรุนแรง) วิกฤตปานกลาง (ข้อมูลที่บิดเบือนนโยบายรัฐ) และวิกฤตต่ำ (ข้อมูลผิดทั่วไป) โดยแต่ละระดับจะมีช่องทางและความเร็วในการแจ้งเตือนที่แตกต่างกัน ระบบจะส่งการแจ้งเตือนผ่านหลายช่องทางพร้อมกันได้แก่ SMS, Push Notification, อีเมล และการโพสต์อัตโนมัติบนโซเชียลมีเดีย มีการปรับแต่งเนื้อหาการแจ้งเตือนให้เหมาะสมกับแต่ละแพลตฟอร์มและกลุ่มเป้าหมาย สามารถส่งการแจ้งเตือนโดยการระบุตำแหน่งภูมิศาสตร์ของผู้ใช้งานในพื้นที่เฉพาะ มีระบบติดตามการเปิดอ่านและการแชร์ต่อของการแจ้งเตือนเพื่อประเมินประสิทธิภาพ และมีการตั้งค่าความถี่ในการแจ้งเตือนเพื่อป้องกันการส่งซ้ำซ้อนที่อาจทำให้ผู้ใช้รู้สึกรำคาญและปิดการแจ้งเตือน รวมถึงการมีระบบตอบกลับให้ผู้ใช้สามารถรายงานการแจ้งเตือนที่ผิดพลาดหรือไม่เหมาะสม

3) การใช้เทคโนโลยีการจัดเก็บและส่งต่อข้อมูลแบบกระจายศูนย์หรือ blockchain ในการยืนยันแหล่งข้อมูล การเข้าถึงแหล่งข้อมูลทุกแหล่งต้องลงทะเบียนและได้รับ digital certificate ที่ไม่สามารถปลอมแปลงได้ โดยข้อมูลแต่ละชิ้นจะถูกเก็บเป็นลายนิ้วมือหรือ hash value ลงใน blockchain พร้อมกับข้อมูล ระบบมีเดีย เช่น เวลาที่เผยแพร่ ผู้เขียน และแหล่งที่มา ผู้อ่านสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้โดยการเปรียบเทียบลายนิ้วมือ ปัจจุบันกับที่เก็บไว้ใน blockchain มีระบบการเชื่อมต่ออัตโนมัติ (Smart Contract) ที่ทำให้สามารถตั้งกฎเกณฑ์การยืนยันความถูกต้องแบบอัตโนมัติ เช่น ข้อมูลจะถูกพิจารณาว่าน่าเชื่อถือเมื่อมีแหล่งข้อมูลที่ลงทะเบียนแล้วอย่างน้อย 3 แหล่งยืนยันและสามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขข้อมูลได้ครบถ้วน พร้อมทั้งออกแบบให้ระบบสามารถทำงานร่วมกับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่างๆ ได้ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนแชร์ได้อย่างสะดวก

หน่วยงานรับผิดชอบหลัก

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DE) ทำหน้าที่สร้างระบบตรวจสอบข่าวปลอมอัตโนมัติ เช่น AI วิเคราะห์ภาษา ระบบ blockchain เก็บหลักฐานดิจิทัลที่ตรวจสอบย้อนกลับได้ ระบบแจ้งเตือน (Alert) ที่ส่งตรงถึงประชาชนเมื่อพบข่าวปลอมที่แพร่กระจายในวงกว้าง

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

ภาควิชาการ (มหาวิทยาลัย) และภาคเอกชน มหาวิทยาลัยช่วยวิจัยพัฒนาอัลกอริทึม วิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับภาษาและพฤติกรรมการแพร่ข่าวปลอม ส่วนเอกชนช่วยด้าน

นวัตกรรม เช่น การทำแอปพลิเคชันแจ้งเตือน การพัฒนาแพลตฟอร์ม fact-check ที่ใช้ง่าย และสามารถเชื่อมกับสื่อสังคมออนไลน์ได้

4.2.2.2 ระดับนโยบาย

1) กฎหมายควบคุมข่าวปลอมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งไทย-กัมพูชา จำเป็นต้องมีกฎหมายและมาตรการควบคุมต่อผู้ที่จงใจสร้างหรือเผยแพร่ข่าวปลอมที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

2) การกำหนดโทษสำหรับผู้สร้างหรือเผยแพร่ข่าวปลอม ควรอยู่บนหลักการยุติธรรม สัดส่วน และเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยโทษควรแยกตามระดับความร้ายแรง เช่น

- กรณีข่าวปลอมทั่วไป ควรใช้มาตรการปรับ ปรับแก้ หรือให้ทำการแก้ไข
- กรณีข่าวปลอมที่สร้างความแตกแยกระหว่างประเทศ หรือกระทบ

ความมั่นคง ควรใช้มาตรการทางอาญาที่รุนแรงขึ้น เช่น จำคุก หรือเพิกถอนสิทธิการใช้งานแพลตฟอร์มมาตรการดังกล่าวควรมุ่งหวังการป้องปราม (Deterrence) มากกว่าการลงโทษเพื่อทำลาย เพื่อให้ผู้คนตระหนักและระมัดระวังในการเผยแพร่ข้อมูล

3) การคุ้มครองผู้แจ้งข่าวปลอม เพื่อให้สังคมมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข่าวสาร ควรมีมาตรการคุ้มครองผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือรายงานข่าวปลอม (Whistleblowers) ไม่ให้ถูกฟ้องร้อง กลั่นแกล้ง หรือถูกข่มขู่จากผู้มีส่วนได้เสีย โดยรัฐสามารถกำหนดช่องทางที่ปลอดภัย เช่น ศูนย์รับแจ้งข่าวปลอมออนไลน์ที่ปกปิดตัวตนของผู้แจ้ง หรือการมอบรางวัลสูงใจสำหรับการแจ้งเบาะแสที่มีคุณภาพ การคุ้มครองในลักษณะนี้จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการสร้างสังคมข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือมากขึ้น

หน่วยงานรับผิดชอบหลัก

- กระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินการแจ้งให้นานาชาติทราบถึงนโยบายและมาตรการของประเทศไทย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นข้อมูลจริง

- กระทรวงยุติธรรม ดูแลการร่างกฎหมายและมาตรการทางกฎหมายให้ทันสมัย เช่น กำหนดโทษผู้สร้าง-เผยแพร่ข่าวปลอมที่มีเจตนาทำลายความมั่นคง และระบบคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสข่าวปลอม

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

หน่วยงานกำกับดูแลด้านกฎหมาย นักกฎหมายจากภาควิชาการ องค์กรสิทธิมนุษยชน ร่วมกันออกแบบกฎหมายให้สมดุลระหว่างการควบคุมข่าวปลอมและการคุ้มครองเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งวางระบบติดตามข่าวปลอมข้ามพรมแดนให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

4.3 การสร้างความไว้วางใจ

1) การลดอคติ ของประชาชน โดยการผลิตสื่อ การส่งเสริมรายการโทรทัศน์ สารคดี คลิปออนไลน์ โดยผลิตคอนเทนต์เชิงบวกเรื่องราววิถีชีวิตชายแดน (การค้าขาย วัฒนธรรม กีฬา การศึกษา ของนักเรียนข้ามพรมแดน การรักษาพยาบาล)

2) การใช้ ดารา บุคคลที่มีชื่อเสียง Influencer/YouTuber จากทั้งสองประเทศมาทำคอนเทนต์ร่วมในประเด็นที่เห็นชอบร่วมกัน

3) การสร้างเรื่องราว เรื่องเล่า ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การพึ่งพิงกันทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ร่วมกันความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมควรเสริมสร้างความใกล้ชิดมากกว่าการทำลายความสัมพันธ์) เพื่อสร้างความเข้าใจทัศนคติที่ถูกต้อง

4) ความโปร่งใสและสื่อสารเชิงรุก ประชาชนจะเชื่อได้ก็ต่อเมื่อรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกล้าพูดอย่างเปิดเผย ไม่ปกปิดข้อมูล สื่อสารรวดเร็ว และใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ความโปร่งใสทำให้คนรู้สึกว่าคุณไม่ได้ถูกปิดบัง

5) ผู้สื่อสารที่น่าเชื่อถือ ไม่ใช่ทุกคนจะเชื่อรัฐบาลทันที แต่ถ้าเป็นคนในพื้นที่ที่ไว้วางใจได้ เช่น ผู้นำชุมชน ครู พระ หรือแม้แต่สื่อท้องถิ่น ข้อมูลจริงจะถูกยอมรับมากขึ้น การดึงเครือข่ายเหล่านี้มาช่วยกระจายข่าวจริง คือ การสร้างสะพานความไว้วางใจ

6) การสื่อสารสองทาง การสร้างความไว้วางใจไม่ใช่แค่ “พูดให้ฟัง” แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้ถาม-แสดงความคิดเห็น และได้รับคำตอบจริงจัง เมื่อคนรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วม จะเชื่อข้อมูลมากกว่าการถูกยึดเยียด

7) การสร้างความไว้วางใจตามแนวชายแดนเพราะชาวพลอมมักถูกส่งข้ามพรมแดนและได้รับข้อมูลบิดเบือน และเป็นเท็จ

8) การสร้างความต่อเนื่อง ความไว้วางใจไม่เกิดขึ้นชั่วข้ามคืน ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา การแก้ไขข้อผิดพลาดอย่างจริงจัง และการให้ข้อมูลที่ตรวจสอบได้ต่อเนื่อง

9) การใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ความเชื่อใจ และการสร้าง Friends of Thailand ซึ่งควรจะเป็นมาตรการในระยะยาว

การแก้ไขและพัฒนาการรับมือชาวพลอมดังกล่าวช่วยสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องในสังคม ลดความสับสนและความเกลียดชังระหว่างประชาชน สนับสนุน ความเชื่อมั่นต่อรัฐและสื่อ ลดความเสี่ยง ความตึงเครียดชายแดนทำให้สังคมมีภูมิคุ้มกันทางสารสนเทศ ที่สามารถตรวจสอบและคัดกรองข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยรักษาความสัมพันธ์อันดีและความมั่นคงของประเทศในระยะยาว

4.3.1 หน่วยงานรับผิดชอบหลัก:

1) กระทรวงการต่างประเทศและสำนักนายกรัฐมนตรี (กรมประชาสัมพันธ์) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักเนื่องจากเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระทรวงต่างประเทศมีบทบาทดูแลความร่วมมือระหว่างประเทศ การจัดทำแถลงการณ์ร่วม หรือเปิดช่องทางข้อมูลกลาง รวมถึงกรมความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งดูแลความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทั้งกับกัมพูชา

2) สำนักนายกรัฐมนตรี (กรมประชาสัมพันธ์) ดูแลการสื่อสารเชิงรุก โปร่งใส และทำให้ข้อมูลจริงเข้าถึงประชาชนรวดเร็ว

4.3.2 หน่วยงานรับผิดชอบรอง:

1) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DE)

1.1) เป็น “ฝ่ายเทคนิค” ดูแลระบบตรวจสอบข่าวปลอม ฐานข้อมูลกลาง และการแจ้งเตือนออนไลน์

1.2) ประสานงานกับแพลตฟอร์มโซเชียล (Facebook, X, TikTok ฯลฯ) เพื่อลดการกระจายข่าวบิดเบือน

2) กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานท้องถิ่น

2.1) เป็น “สะพานความไว้วางใจ” ในพื้นที่ ใช้เครือข่าย ผู้ว่าฯ อบต. กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครู พระ มาช่วยอธิบายข่าวจริง

2.2) คนในพื้นที่มักเชื่อเสียงใกล้ตัวมากกว่าคำสั่งจากส่วนกลาง

3) กองทัพอากาศ

3.1) มีบทบาทด้านความมั่นคงชายแดน

3.2) ทำงานร่วมกับฝ่ายกัมพูชา ป้องกันไม่ให้ข่าวปลอมถูกใช้เป็นชนวนให้เกิดความตึงเครียด

4) มหาวิทยาลัยและนักวิชาการ

4.1) ทำหน้าที่ “หลังบ้าน” วิเคราะห์และวิจัยแนวโน้มข่าวปลอม

4.2) เสนอวิธีแก้ที่ทำได้จริง ช่วยออกแบบการอบรมสื่อสารสองทางกับประชาชน

5) สื่อมวลชนและภาคประชาสังคม

5.1) เป็น “ด่านหน้า” ช่วยขยายข่าวจริงด้วยภาษาที่ประชาชนเข้าใจง่าย

5.2) สื่อท้องถิ่นช่วยให้ข้อมูลเข้าถึงเร็ว ส่วนภาคประชาสังคมช่วยตรวจสอบและรับฟังเสียงของชาวบ้านในพื้นที่

4.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำแนวทางนำไปปฏิบัติ

4.4.1 การสร้างระบบตรวจสอบข้อมูลที่เชื่อถือได้

4.4.1.1 หน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริง

- 1) จัดตั้งศูนย์ตรวจสอบข้อเท็จจริง
- 2) กำหนดมาตรฐานการตรวจสอบที่เป็นที่ยอมรับ
- 3) สร้างกระบวนการรายงานผลที่โปร่งใสและเป็นธรรม

4.4.1.2 เทคโนโลยี AI ตรวจสอบข่าวปลอม

- 1) พัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ที่วิเคราะห์เนื้อหา ภาพ และวิดีโอ
- 2) สร้างการออกแบบขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบหรืออัลกอริธึมที่

เรียนรู้รูปแบบการเผยแพร่ข่าวปลอม

- 3) ติดตั้งระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติบนแพลตฟอร์มสื่อสังคม

4.4.1.3 มีฐานข้อมูลที่ยืนยันแล้ว

- 1) รวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชายแดน
- 2) สร้างระบบค้นหาที่ใช้งานง่ายสำหรับประชาชน
- 3) อัปเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอและมีการอ้างอิงแหล่งที่มา

4.4.2 การพัฒนากฎหมายและนโยบายที่ชัดเจน

4.4.2.1 กฎหมายควบคุมข่าวปลอม

- 1) ร่างกฎหมายที่กำหนดคำนิยาม "ข่าวปลอม" อย่างชัดเจน
- 2) กำหนดขั้นตอนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและรวดเร็ว
- 3) สร้างกลไกการอุทธรณ์สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ

4.4.2.2 มาตรการลงโทษที่เหมาะสม

- 1) กำหนดระดับการลงโทษตามความร้ายแรงของผลกระทบ
- 2) แยกแยะระหว่างการกระทำโดยเจตนาและไม่เจตนา
- 3) เน้นการฟื้นฟูและการแก้ไข มากกว่าการลงโทษเพียงอย่างเดียว

4.4.2.3 ความร่วมมือทางกฎหมายระหว่างประเทศ

- 1) จัดทำข้อตกลงว่าด้วยการดำเนินคดีข้ามแดน
- 2) สร้างกลไกการส่งผู้ร้ายข้ามแดนในคดีร้ายแรง
- 3) จัดทำสนธิสัญญาความร่วมมือด้านการบังคับใช้กฎหมาย

4.4.3 การสื่อสารสาธารณะและการศึกษาสื่อ

4.4.3.1 โครงการรู้เท่าทันสื่อ

- 1) จัดอบรมให้ครู นักเรียน และประชาชนทั่วไป

- 2) สร้างหลักสูตรการศึกษาสื่อในระบบการศึกษา
- 3) พัฒนาแอปพลิเคชันเกมเพื่อเรียนรู้การแยกแยะข่าวจริง-ปลอม

4.4.3.2 ช่องทางการสื่อสารที่โปร่งใส

- 1) จัดแถลงข่าวร่วมระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศในกรณีที่มีประเด็นสำคัญ
- 2) สร้างเว็บไซต์ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงได้ง่าย
- 3) ใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์

4.4.3.3 การใช้สื่อท้องถิ่นและผู้นำชุมชน

- 1) ฝึกอบรมผู้นำชุมชนให้เป็น "ทูตสื่อสาร"
- 2) สนับสนุนสถานีวิทยุและโทรทัศน์ท้องถิ่น
- 3) จัดกิจกรรมสื่อสารในตลาดนัดและเทศกาลท้องถิ่น

4.4.4 ความร่วมมือระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

4.4.4.1 กลไกแลกเปลี่ยนข้อมูล

- 1) สร้างระบบการสื่อสารตรงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) จัดประชุมประจำเดือนระหว่างเจ้าหน้าที่ทั้งสองประเทศ
- 3) สร้างฐานข้อมูลร่วมเกี่ยวกับแหล่งข่าวปลอม

4.4.4.2 ความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ

- 1) ขอสนับสนุนเทคโนโลยีจากสหประชาชาติและ UNESCO
- 2) เข้าร่วมโครงการระดับภูมิภาคของ ASEAN
- 3) ขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศ

4.4.4.3 เครือข่ายความร่วมมือภูมิภาค

- 1) สร้างพันธมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านทุกประเทศ รวมถึงกลุ่ม CLMV และในกลุ่มอาเซียน
- 2) เข้าร่วมฟอรัมระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการต่อต้านข่าวปลอม
- 3) แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติที่ดี

4.4.5 การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

4.4.5.1 แอปพลิเคชันตรวจสอบข่าว

- 1) พัฒนาแอปที่ให้ผู้ใช้ส่งข่าวมาตรวจสอบ
- 2) สร้างระบบให้คะแนนความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว
- 3) เชื่อมต่อกับฐานข้อมูลข้อเท็จจริงที่ได้รับการยืนยัน

4.4.5.2 ระบบ Blockchain

- 1) ใช้ Blockchain ในการบันทึกข้อมูลที่ไม่สามารถแก้ไขได้

- 2) สร้างระบบลายเซ็นดิจิทัลสำหรับข่าวสารอย่างเป็นทางการ
- 3) พัฒนาระบบตรวจสอบต้นทางของข้อมูลและภาพ

4.4.5.3 ระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ

- 1) ติดตั้งระบบการตอบโต้อัตโนมัติที่ตอบกลับข่าวปลอมในสื่อสังคม
- 2) สร้างระบบแจ้งเตือนผ่าน SMS เมื่อมีข่าวปลอมแพร่กระจาย
- 3) พัฒนาระบบการวิเคราะห์แนวโน้มการแพร่กระจายข่าว

4.4.6 การสร้างความเข้าใจและไว้วางใจระหว่างประชาชน

4.4.6.1 การสื่อสารระหว่างชุมชนชายแดน

- 1) จัดตั้งศูนย์การสื่อสารชุมชนในจุดผ่านแดนสำคัญ
- 2) สนับสนุนการจัดตลาดชายแดนและกิจกรรมการค้า
- 3) สร้างโครงการความร่วมมือด้านการพัฒนาชุมชน

4.4.6.2 เวทีสาธารณะสำหรับพูดคุย

- 1) จัดประชุมประชาคมเปิดในพื้นที่ชายแดน
- 2) สร้างช่องทางออนไลน์สำหรับการสนทนา
- 3) จัดงานสัมมนาระหว่างผู้นำท้องถิ่นและประชาชน
- 4) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรสื่อ 2 ประเทศ
- 5) การแลกเปลี่ยนความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและ thinktank

4.4.7 การติดตามและประเมินผล

ระบบติดตามการแพร่กระจาย

- 1) พัฒนาระบบการติดตามสื่อสังคมออนไลน์ 24 ชั่วโมง
- 2) สร้างแดชบอร์ดแสดงสถิติการแพร่กระจายข่าวปลอม
- 3) จัดทำรายงานสถานการณ์รายสัปดาห์และรายเดือน

4.4.8 การประเมินประสิทธิผล

- 1) กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน
- 2) จัดการสำรวจความคิดเห็นประชาชนอย่างสม่ำเสมอ
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงาน

4.5 บทสรุป

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน ชาวพลอมสามารถแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กรณีความขัดแย้งไทย-กัมพูชาจึงสะท้อนถึงความสำคัญของการรับมือกับข้อมูลเท็จอย่างรอบคอบ การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป โดยการดำเนินงานต้องเป็นระบบ มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมชาวพลอมกับการรักษาเสรีภาพในการแสดงออก ความสำเร็จของแนวทางนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน การสนับสนุนจากผู้นำทางการเมือง และการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง เครื่องมือป้องกันการแพร่กระจายข้อมูลเท็จ และการให้ความรู้ด้านดิจิทัลมีเดีย การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในทุกระดับจะช่วยสร้างสังคมที่มีภูมิคุ้มกันต่อชาวพลอม ลดความเข้าใจผิด สร้างความไว้วางใจแก่ประชาชนต่อไป

นอกจากนี้ การจัดทำมาตรการป้องกันชาวพลอมควรสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม และการเมืองของพื้นที่ชายแดน การให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่โปร่งใส ใช้ข้อมูลที่ตรวจสอบได้ และเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชน จะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความสงบและความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ในที่สุดการแก้ไขปัญหาวพลอมไม่ใช่เพียงเรื่องเทคนิคหรือกฎหมายเท่านั้น แต่เป็นภารกิจร่วมที่ต้องอาศัยความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบ และความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อข้อมูลเท็จ และรักษาความสงบสุขในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทย-กัมพูชา ควรเป็นนโยบายในระยะยาวเนื่องจากความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความรู้สึกที่ดีระหว่างประชาชนน่าจะเป็นมาตรการที่ดีที่สุดในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ในอนาคต รวมถึงปัญหาการใช้ชาวพลอมเป็นเครื่องมือทางการเมืองเช่นในปัจจุบัน โดยกระทรวงการต่างประเทศมีกลไกความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งควรมีการรื้อฟื้นหลังจากที่สถานการณ์ความขัดแย้งได้ยุติและความสัมพันธ์กลับมาในระดับเป็นปกติ

บทที่ 5

สรุปในภาพรวม

ในยุคปัจจุบันที่ข่าวสารและข้อมูลถูกเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างรวดเร็วส่งผลให้ “ข่าวปลอม” (Fake News) กลายเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งในระดับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง โดยเฉพาะในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งมีความอ่อนไหว เมื่อข่าวปลอมแพร่กระจายโดยไม่ถูกตรวจสอบ อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด ความเกลียดชัง และความตึงเครียด ในสังคมวงกว้าง ซึ่งหากไม่มีมาตรการที่เหมาะสมอาจบานปลายเป็นปัญหาความมั่นคงได้

ปัญหาข่าวปลอมระหว่างไทยกับกัมพูชาที่มีลักษณะที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน โดยเฉพาะในบริบทของความสัมพันธ์ทางการเมืองและข้อพิพาทบริเวณชายแดน ซึ่งข่าวปลอมที่พบมีลักษณะ ดังนี้

1) ด้านความมั่นคงและข้อพิพาทชายแดน เป็นการบิดเบือนข้อมูลเกี่ยวกับการสู้รบ เช่น การกล่าวอ้างจำนวนผู้เสียชีวิตหรือบาดเจ็บที่ไม่เป็นความจริง การสร้างข่าวเท็จเกี่ยวกับการยึดครองพื้นที่ หรือการปลุกปั่นให้เกิดความเกลียดชังระหว่างทหารและประชาชนของทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ การใช้ปฏิบัติการข้อมูลข่าว (IO) โจมตีอีกฝ่าย ยิ่งทำให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น

2) ด้านเศรษฐกิจ เป็นข่าวปลอมที่เกี่ยวกับมาตรการทางการค้า การปิด-เปิดด่านชายแดน หรือผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความขัดแย้ง ซึ่งสร้างความสับสนและส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการและแรงงานในพื้นที่

3) ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นการบิดเบือนข้อมูลทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมเพื่อสร้างความรู้สึกละแวกที่เกินเลยและปลุกปั่นความขัดแย้ง ซึ่งข่าวปลอมนี้ส่งผลกระทบต่อประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน รวมถึงยังเป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย

4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของสองประเทศ การสร้างและใช้ข่าวปลอมเพื่อผลทางการเมืองส่งผลกระทบต่อประชาชน โดยเป็นการสร้างทัศนคติทางลบต่อกันและกัน ซึ่งทัศนคติทางลบเมื่อผสมกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ถูกบิดเบือนจะสร้างผลลัพธ์ทัศนคติและผลทางใจระหว่างประชาชนในระยะยาว

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข่าวปลอม 3 ฉบับ ประกอบด้วย

1) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข้อมูลที่ไม่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นที่มีเจตนา “โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวง” หรือ “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน” รวมถึงการเผยแพร่ “ข้อมูลเท็จ” ที่จะกระทบต่อความมั่นคงของประเทศด้วย

2) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 มาตรา 328 และมาตรา 384 ซึ่งว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือกรณีถูกกล่าวหาที่ไม่เป็นความจริงที่ไม่ใช่การวิพากษ์วิจารณ์โดยสุจริต

3) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เกี่ยวกับการละเมิด ซึ่งมาตรา 423 กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องจ่ายค่าเสียหายชดเชยทดแทนให้กับผู้เสียหาย เพื่อชดเชยผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่ตัวเองได้ก่อขึ้น

แต่เนื่องจากกฎหมายภายในประเทศทั้ง 3 ฉบับ ยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนของถ้อยคำตามตัวบทกฎหมายที่เปิดโอกาสให้เกิดการใช้ดุลพินิจในการตีความได้มากจนเกินไป ในการตัดสินว่าข่าวใดจริงหรือปลอมซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการอ้างอิงกับผลประโยชน์ของภาครัฐเป็นหลัก จากการที่กฎหมายไม่ชัดเจนและคลุมเครือจะเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการบังคับใช้ และยังก่อให้เกิดช่องโหว่ในการนำกฎหมายไปใช้ในทางที่มีชอบและไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายของกฎหมายที่ต้องการจะปกป้องประชาชนจากข่าวปลอม

จากอุปสรรคและปัญหาด้านกฎหมายภายในประเทศ ผู้ศึกษาจึงได้เสนอแนวทางแก้ไขและพัฒนามาตรการรับมือกับข่าวปลอมอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติของ กฎหมาย การสื่อสาร เทคโนโลยี และความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันมิให้ข่าวปลอมถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความขัดแย้ง และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้ยั่งยืนต่อไป ประกอบด้วย แนวทางการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (Rapid Response) การควบคุมการแพร่กระจาย (Spread Control) การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการสานต่อกลไกที่สามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ อาทิ สมาคมมิตรภาพ หอการค้า สมาคมธุรกิจ และพันธมิตรกลุ่มสื่อที่มีความเป็นกลาง โดยจัดกิจกรรมเชิงบวกอย่างต่อเนื่องและพยายามสื่อสารให้ชัดเจนว่า ความขัดแย้งมีแต่ส่งผลกระทบด้านลบ

ในการแก้ไขปัญหา มีข้อเสนอระยะสั้นคือ การปรับและเสริมประสิทธิภาพกลไกในปัจจุบัน โดยส่งเสริมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมืออย่างจริงจังเพื่อบริหารสถานการณ์แบบบูรณาการ ลดการทำงานซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน รับมือกับสถานการณ์พิเศษตอบสนองอย่างรวดเร็วกับข่าวปลอม และให้หลักฐานข้อมูลที่ถูกต้องทั้งกับประชาชนภายในประเทศและต่างประเทศได้อย่างเป็นเอกภาพอย่างทันทั่วทั้ง โดยคำนึงถึงความสำคัญของเนื้อหา (content) ความเร็ว (speed) และผลกระทบ (impact) สำหรับข้อเสนอระยะยาว ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกันทางสารสนเทศ ให้มีความสำคัญกับการสื่อสารที่โปร่งใส ใช้ข้อมูลที่ตรวจสอบได้ เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชน ซึ่งเป็นภารกิจร่วมที่

ต้องอาศัยความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบ และความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อข้อมูลเท็จ

อย่างไรก็ตาม การจัดทำมาตรการป้องกันข่าวปลอมควรสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม และการเมืองในพื้นที่ชายแดน และการเมืองภายในของไทยและกัมพูชา โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่โปร่งใส ใช้ข้อมูลที่ตรวจสอบได้ เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชน เพื่อสร้างความสงบและความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ซึ่งเป็นภารกิจร่วมที่ต้องอาศัยความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบ และความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อข้อมูลเท็จ และรักษาความสงบสุขในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารราชการ

ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. ประเทศไทย, 2550.

หนังสือ

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. คู่มือการใช้งานสำหรับประชาชนเพื่อประสานงานตรวจสอบข่าวปลอมกับศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. 2568.

สำนักงานเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ. คู่มือการรับมือข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือน. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566.

สำนักงานเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ พ.ศ. 2565-2570. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565.

อภิชาติ อภิวันท์. ข่าวปลอมกับความมั่นคงของรัฐ: บทเรียนจากกรณีไทย-กัมพูชา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566.

บทความในวารสาร

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. บทวิเคราะห์กรณีความขัดแย้งไทย-กัมพูชา: มิติความมั่นคงและการทูต. กรุงเทพฯ: กระทรวงกลาโหม, 2555.

พันธุ์ทิพา หอมทิพย์. บทลงโทษการนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จในโลกสังคมออนไลน์. สารวุฒิสภา สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 28(มิถุนายน 2563): 24-26.

สิรปรกรณ์ ใจแก้ว. “ข่าวปลอม” ภัยร้ายใกล้ตัวของผู้ใช้โซเชียลมีเดีย. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี 5, 1(มกราคม-มิถุนายน 2566): 82-104.

Ministry of Communications and Informatics Republic of Indonesia. ASEAN Guideline on Management of Government Information in Combating Fake News and Disinformation in the Media. Ministry of Communications and Informatics Republic of Indonesia. March 2024

World Economic Forum. The Global Risks Report 2025. 20th Edition Insight Report (2025): 15 & 44.

วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

- ปาริชาติ ดวงแก้ว. มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการข่าวปลอมบนสื่อออนไลน์. วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564.
- ภาณุพงศ์ มาลัยน้อย. การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม
ประเทศไทย. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2565

สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มข้อมูลและโปรแกรมคอมพิวเตอร์

- ชยพล ธานีวัฒน์. การบังคับใช้กฎหมายเพื่อรับมือกับข่าวปลอม (Fake News). [ออนไลน์]. 2562.
แหล่งที่มา: [https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/3020566e-
c0b2-46b8-902e-64fac8ac521c/content](https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/3020566e-c0b2-46b8-902e-64fac8ac521c/content) [15 สิงหาคม 2568].
- ASEAN Secretariat. ASEAN Fact-Check Network and Capacity Building Programmes.
[Online]. 2020. Available from: <https://asean.org/asean-fact-check-network/>
[2025, August 24].
- European Commission. Code of Practice on Disinformation. [ออนไลน์]. 2018. Available
from: [https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-
disinformation](https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation) [2025, August 24].
- European Commission. Rapid Alert System for Disinformation (information page).
[Online]. 2020. Available from: [https://commission.europa.eu/strategy-and-
policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-
safe-and-accountable-online-environment/rapid-alert-system-
disinformation_en](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment/rapid-alert-system-disinformation_en) [2025, August 24].
- Finnish National Agency for Education. Media literacy education guidelines. [Online].
2017. Available from: <https://www.oph.fi/en> [2025, August 24].
- Ministry of Education and Culture, Finland. National Media Literacy Strategy and
Digital Competence initiatives. [Online]. 2018. Available from:
<https://minedu.fi/en/media-literacy> [2025, August 24].
- Ministry of Justice of Germany. Commentary and implementation guidance for
NetzDG. [Online]. 2018. Available from: [https://www.bmjv.de/SharedDocs/
Publikationen/EN/NetzDG.html](https://www.bmjv.de/SharedDocs/Publikationen/EN/NetzDG.html) [2025, August 24].

- Singapore Government. Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act (POFMA). [Online]. 2019. Available from: <https://sso.agc.gov.sg/Acts-Supp/39-2019> [2025, August 24].
- Taiwan Fact Check Center. Taiwan Fact-Check Center. [Online]. 2018. Available from: <https://en.tfc-taiwan.org.tw> [2025, August 24].
- Taiwan Presidential Office / Government Information Office. Government-media-civil society collaboration on real-time fact-checking (case studies). [Online]. 2019. Available from: <https://www.president.gov.tw/> [2025, August 24].

ภาคผนวก

เปรียบเทียบแนวทางการดำเนินการต่อต้านข่าวปลอมของแต่ละประเทศองค์การระหว่างประเทศ

ประเทศ	ภาครัฐ	ภาคประชาสังคม และการใช้เทคโนโลยี	จุดเด่น vs ข้อพึงระวัง-อุปสรรค
ไต้หวัน	<u>การตอบสนองที่รวดเร็ว</u> รัฐบาลไต้หวันใช้หลักการ "2-2-2" คือ ภายใน 2 ชั่วโมงหลังจากที่พบข่าวปลอม จะต้องมีการชี้แจงโดยใช้ภาพ 2 ภาพ และข้อความไม่เกิน 200 คำ เพื่อตอบโต้ข้อมูลเท็จอย่างทันท่วงที <u>กฎหมายต่อต้านการแทรกซึม (Anti-Infiltration Act)</u> เพื่อป้องกัน "กองกำลังศัตรูจากต่างประเทศ" จากการแทรกแซงการเลือกตั้ง การบริจาคทางการเมือง และการเผยแพร่ข่าวปลอม <u>การแก้ไขกฎหมาย</u> หลายฉบับ เช่น กฎหมายการเลือกตั้งเพื่อลงโทษผู้ที่สร้างและเผยแพร่ "Deepfake" ที่มีเจตนา บิดเบือนผลการเลือกตั้ง <u>การห้ามแพลตฟอร์มบางส่วน</u> สั่งห้ามแพลตฟอร์มสื่ออินเทอร์เน็ตของจีน บางแพลตฟอร์ม เช่น iQIYI และ Tencent video มีหน่วยงานเฉพาะ 1) <u>Ministry for Digital Affairs</u> มีบทบาทนำในการพัฒนาด้านดิจิทัลและความปลอดภัยทางไซเบอร์ และบริหารเครือข่ายตรวจสอบข้อเท็จจริง (Taiwan FactCheck Center)	ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมอย่างมาก ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกัน <u>องค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-Checking Organizations)</u> มีองค์กรอิสระหลายแห่งที่ทำงานอย่างแข็งขัน <u>Taiwan FactCheck Center (TFC)</u> เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเป็นอิสระ <u>Cofacts</u> เป็นชุมชนออนไลน์ที่ใช้ Line เป็นแพลตฟอร์มในการให้ผู้ใช้งานส่งข้อมูลที่น่าสงสัยเข้ามาตรวจสอบ <u>Credits-at-Sea</u> แพลตฟอร์มรายงานเหตุการณ์ปลอมเรียลไทม์โดยประชาชน <u>MyGoPen</u> แชนทอทช่วยตรวจสอบข่าวปลอม <u>การให้ความรู้ด้านสื่อ (Media Literacy)</u> มีการรณรงค์เพื่อให้ประชาชน "รู้เท่าทัน" ข่าวลวง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่ม เป้าหมายที่มักได้รับผลกระทบจากการจัดอบรมและสอนให้ประชาชนตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตัวเอง <u>การสร้างความรู้ความตระหนักรู้</u> มีการจัดทำเนื้อหาต่างๆ เช่น รายการทีวี เพื่อส่งเสริมความรู้ความตระหนักรู้ของสาธารณชน และมีการบรรจุการเรียนรู้เท่าทันสื่อเป็นหลักสูตรในโรงเรียน	เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจ โดยเน้นที่การตอบสนองอย่างรวดเร็ว ภายในหนึ่งชั่วโมงหลังมีข่าวปลอม โดยใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น CoFacts ซึ่งเป็นชุมชนที่ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร และใช้ระบบแชทบอทในแอปพลิเคชัน LINE เพื่อช่วยให้ประชาชนตรวจสอบอย่างง่ายดาย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านดิจิทัลแก่ประชาชนและสื่อมวลชนด้วย เท่ากับเป็นการสร้าง "เกราะป้องกัน" ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง

ประเทศ	ภาครัฐ	ภาคประชาสังคม และการใช้เทคโนโลยี	จุดเด่น vs ข้อพึงระวัง-อุปสรรค
	2) <u>Cognitive Warfare Research Center</u> จัดตั้งขึ้นโดยกระทรวงยุติธรรมเพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์การรณรงค์ข่าวปลอมที่มุ่งบ่อนทำลายประชาธิปไตย	การเชื่อมต่อได้ข่าวปลอมใน “war rooms” พร้อมบทเรียนจริงจากการโจมตีทางข้อมูล	
สิงคโปร์	ใช้มาตรการเข้มงวดภายใต้กฎหมาย Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act ซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่สั่งให้แก้ไขหรือลบข่าวที่ถือว่าเป็นข่าวปลอมได้ทันที เพื่อจัดการกับข้อมูลที่บิดเบือนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ของชาติ หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม มีบริการตรวจสอบข้อเท็จจริงของรัฐตอบกลับภายใน 24 ชั่วโมง และมีแคมเปญรณรงค์และเครื่องมือดิจิทัลสำหรับประชาชนทุกกลุ่มวัย	ใช้ whole-of-society" approach เน้นการ ศึกษา สาธารณะผ่านโครงการต่างๆ เช่น คณะกรรมการหอสมุดแห่งชาติ ใช้หลัก S.U.R.E. (Source, Understand, Research, Evaluate) เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถระบุข้อมูลที่ผิดนอกจากนี้ยังมีระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่แข็งแกร่งได้รับการสนับสนุน โดยรัฐบาล ร่วมมือกับบริษัทเทคโนโลยีและสื่อข่าวท้องถิ่นเพื่อต่อต้านความเท็จ	การดำเนินการที่รวดเร็วและเด็ดขาด และบทลงโทษทางอาญาและทางแพ่งมีน้ำหนักให้ผู้แพร่ข้อมูลปฏิบัติตาม
เยอรมนี	มีการบังคับใช้กฎหมาย (NetzDG) กำหนดให้แพลตฟอร์มที่มีผู้ใช้จำนวนมากต้องลบหรือบล็อกคำพูดแสดงความเกลียดชังที่ "ผิดกฎหมายอย่างเห็นได้ชัด" ภายใน 24 ชั่วโมง และ และ 7 วัน สำหรับคดีที่มีความซับซ้อนหลังจากได้รับการร้องเรียน โดยอาจเสียค่าปรับจำนวนมาก สูงสุด 50 ล้านยูโร นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการสร้าง ความรับผิดชอบต่อให้กับบริษัทเทคโนโลยีในการจัดการกับเนื้อหาบนแพลตฟอร์มของตน	- รัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้ด้านสื่อและข้อมูลในทุกกลุ่มอายุเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถของสาธารณชนต่อการ บิดเบือนข้อมูล โดยเป็นหน้าที่ทางสังคมของพลเมือง - มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดย NGO และสถาบันวิจัย โดยรัฐบาลหาหรืออย่างต่อเนื่องกับผู้ให้บริการโซเชียลมีเดียเพื่อให้แน่ใจว่ามีการปฏิบัติตามกฎ	NetzDG เป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและแรกๆ ที่กำหนดภาระหน้าที่แพลตฟอร์ม อีกทั้งมีค่าปรับสูง เป็นการป้องปรามให้มีความรับผิดชอบมากขึ้นในการกลั่นกรองเนื้อหาและลงทุนในระบบที่ดีขึ้น ความท้าทาย 1. กฎหมายอาจทำให้แพลตฟอร์มระมัดระวังมากเกินไปและลบเนื้อหาที่ไม่ผิดกฎหมาย ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก

ประเทศ	ภาครัฐ	ภาคประชาสังคม และการใช้เทคโนโลยี	จุดเด่น vs ข้อพึงระวัง-อุปสรรค
			2. ความไม่แน่นอนและขาดความชัดเจนสม่ำเสมอ คำจำกัดความของกฎหมายยังมีความคลุมเครือ ซึ่งนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่ไม่สอดคล้องกันใน แพลตฟอร์มต่างๆ
ฟินแลนด์	เริ่มบรรจุหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) ลงในหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษา-อุดมศึกษา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 - หลักสูตรฝึกคิดเชิงวิพากษ์และประเมินแหล่งข้อมูลใน ทุกระดับชั้น - เวอร์กชอปสำหรับผู้ใหญ่ของภาครัฐและมหาวิทยาลัย สอนวิธีตรวจสอบข้อเท็จจริง - งานวิจัยร่วมกับสถาบันการศึกษา เพื่ออัปเดตแนวทาง สู้กับเทคนิคปฏิบัติการข่าวปลอม	มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันสาธารณะแบบเชิงรุกผ่านการศึกษา และ ลดความเสี่ยงจากการหลอกลวงด้วยทักษะวิจารณ์สื่อที่ แข็งแกร่ง	ประชาชนและสื่อมวลชนมีคุณภาพและมี วิจรรย์ญาณ และการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน และองค์กรอิสระ
อียู	- มีการออกกฎหมายเพื่อเพิ่มความรับผิดชอบของ แพลตฟอร์มออนไลน์ (เช่น Digital Services Act) - แคมเปญ EU vs Disinformationซึ่งดำเนินการโดย European External Action Service East Stratcom TaskForce รวบรวมข้อมูลที่บิดเบือน เกี่ยวกับ EU และประเทศสมาชิกที่ถูกเผยแพร่โดยสื่อ ของรัสเซีย จากนั้นจะจัดทำเอกสาร Disinformation Review รายสัปดาห์ เพื่อชี้ให้เห็นการบิดเบือน	- การสนับสนุนการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยนักข่าวอิสระ และองค์กรภาคประชาสังคม (Fact-checkers) ‘ - การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อในหมู่ประชาชน เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันทางสังคมจากการบิดเบือนข้อมูลจากภายนอก โดย Strategic Communication Task Forces	มีการใช้แนวทางที่หลากหลายและครอบคลุม เน้น การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรอิสระ และสนับสนุนการทำงานของ องค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-Checking Organizations) เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ สาธารณชน

ประเทศ	ภาครัฐ	ภาคประชาสังคม และการใช้เทคโนโลยี	จุดเด่น vs ข้อพึงระวัง-อุปสรรค
	ข้อเท็จจริงโดยเทียบ - มีระบบแจ้งเตือนภัยแบบเร่งด่วน (Rapid Alert System) เพื่อให้ประเทศสมาชิกแลกเปลี่ยนข้อมูล และรับมือกับข่าวปลอมที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาค		
ASEAN	1) <u>Plan of Action of ASEAN Task Force on Fake News</u> เป็นแผนดำเนินโครงการและกิจกรรมการรับมือข่าวลวงของประเทศสมาชิก 2) <u>Guideline on Management of Government Information in Combating Fake News and Disinformation in the Media</u> เป็นเอกสารสรุปข้อมูลแนวทางการดำเนินงานให้แก่รัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียน ในการรับมือข่าวลวงหรือข้อมูลบิดเบือนที่เผยแพร่ผ่านสื่อหรือสื่อสังคมออนไลน์ นำเสนอแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศ สำหรับนักประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อส่งเสริมการสื่อสารภาครัฐที่ถูกต้อง โปร่งใส และเชื่อถือได้ รวมถึงพัฒนาความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการตอบโต้ข่าวลวงและข้อมูลที่ถูกลบเบือน โดยเฉพาะในภาวะวิกฤตหรือภาวะฉุกเฉิน	<u>องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนไทย</u> แสดงความไม่พอใจอย่างยิ่ง ต่อแถลงการณ์ของสมาคมนักข่าวกัมพูชา (Club of Cambodian Journalists: CCJ) ที่กล่าวหาว่าสื่อมวลชนไทยขาดจริยธรรมในการรายงานข่าวสถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา พร้อมทั้งเรียกร้องให้ CCJ - หยุดแทรกแซงกิจการภายในของสื่อมวลชนในไทย และทำหน้าที่ตรวจสอบจริยธรรมในการรายงานข่าวของสื่อ กัมพูชาอย่างเข้มแข็ง และปราศจากการบงการครอบงำ - มุ่งมั่นในการจัดการปัญหาข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนที่มีต้นทางแพร่กระจายจากกัมพูชาอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากตรวจพบข้อมูลบิดเบือนจำนวนมาก <u>สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย</u> ซึ่งมีบันทึกความเข้าใจร่วมกับ CCJ โดยมุ่งมั่นปรารถนาที่จะใช้กลไกความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสื่อมวลชนในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนทั้ง 2 ประเทศ ได้ระงับ	มีแผนและแนวปฏิบัติชัดเจนตามข้อ 2 และเน้นด้านส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลแก่ประชาชน (Media Literacy) แต่ Guideline เป็น non-binding และบางประเทศอาจนำไปใช้ในทางที่ผิดเพื่อกั่นกั้นสื่อที่สื่อที่มีความเห็นแตกต่างจากรัฐ

ประเทศ	ภาครัฐ	ภาคประชาสังคม และเทคโนโลยี	จุดเด่น vs ข้อพึงระวัง-อุปสรรค
		ความสัมพันธ์กับ CCJ ชั่วคราว จนกว่าสถานการณ์จะกลับสู่ภาวะปกติ	

คณะผู้จัดทำ

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

1. นางสาวนิสาพร วิบูลย์จันทร์

ผู้อำนวยการสำนักงานการต่างประเทศ

สำนักงบประมาณ

2. นายภัทรพงศ์ พุ่มผลึก

ผู้อำนวยการกองจัดทำงบประมาณด้านสังคม 2/1

กระทรวงการคลัง

3. นายภาคภูมิ ตันธนศรีกุล

เลขานุการกรม

สำนักงานเลขานุการกรม กรมสรรพสามิต

กระทรวงการต่างประเทศ

4. นางสาวสุทธาทิพย์ วาหิตต์พันธุ์

ผู้อำนวยการกองพัฒนางานกฎหมายระหว่างประเทศ

กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

5. เรือตรีปิยพันธุ์ อดิแพทย์

นักการทูตชำนาญการพิเศษ

กรมอาเซียน

6. นายต่อศักดิ์ จันท์เพียร

นักการทูตชำนาญการพิเศษ

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา

7. นางเมริกา สีวะรา

รองกงสุลใหญ่

สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองดูไบ

8. นางสาวนาวิณี พลายน้อย

อัครราชทูตที่ปรึกษา

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอังการา

กระทรวงยุติธรรม

9. นายศร จิตธรรมพฤษ

ผู้บัญชาการเรือนจำกลางลำปาง

กรมราชทัณฑ์

10. นางสาวพิมพ์พร เนตรพุกคณะ

ผู้อำนวยการกองบริหารทรัพยากรบุคคล

กรมราชทัณฑ์